

BEG V NEZNANO: Maj - December 1945

Anton Žakelj

Črta od Kranja do Vetrinja kaže našo pot (peš) čez prelaz Ljubelj v Avstrijo.

(dnevnik od 14. decembra 1943 do 9. maja 1945 je bil objavljen v 29. številki Občasnika, 1999)

MAJ 1945

1.maja 1945, torek

Alarmirajoča poročila so vsaj deloma resnična. Vinko Tavčar, ki je bil prej mlekar na Hotavljah, nazadnje pa pri četnikih, je prišel v Kranj in povedal, da partizani, okrepljeni z indijskimi Gurka in ruskimi tanki, prodirajo nezadržno proti Ljubljani. Nemci in domobranci jih ne morejo ustaviti;

rešitev je samo v begu. Res so šli nemški avtomobili vso noč skozi Kranj proti Koroški. Red je še povsod.

Banka mi ni hotela izplačati 10,000 RM za plače delavcem.

2.maja 1945, sreda

Govori se, da je Hitler umrl v Berlinu. Za Hitlerjem nihče ne žaluje.

3.maja 1945, četrtek

Popoldne v Loko po karte - zastonj.

Videl veliko skupino Rusov, ki so marširali skozi Loko v Poljansko dolino in na Primorsko, proti partizanom.

Ob 6:30 je odpeljal iz Kranja zadnji vlak na Gorenjsko.

Govori se o miru, toda letala prihajajo še vsak dan. Ob 8^h streljanje z vsemi flak kanoni. Nekaj bo nekje padlo na vlak.

4.maja 1945, petek

Zjutraj so "Titovci" spet napadli železniške transporte in baje zadeli deset lokomotiv, večino v Loki. Ob 12^h so vrgli bombe na sodišče in na sosednje hiše v Loki.

"Slovenec" poroča o ustanovitvi slovenske narodne vlade države, parlamenta in drugo z dr. Basajem na čelu. Ministri so: Franc Kremžar, dr. Voršič, in drugi. Dobri možje!

Ob pol 12^h polnoči je začelo zvoniti v Kranju in je zvonilo kot za največji praznik do pol 2^h zjutraj.

5.maja 1945, sobota

Stotine avtomobilov in konjskih vpreg je šlo skozi mesto, vse na sever, v Avstrijo.

Zjutraj so že povedali, da je vsa slovenska vlada aretirana, da je prišel kralj Peter v Trst, i.t.d., vse mogoče in nemogoče novice.

Popoldne sem šel k šmarnicam v Šmartno. Po molitvi smo se razgovarjali

pred cerkvijo. Nenadoma je pripeljal mimo velik črn avto s številko 1A in v njem general Rupnik in več druge gospode.

Veliki črni avto je tudi druge presenetil, ker takih avtov nismo videli med vojno. (Pozneje sem zvedel, da so bili v avtu general Rupnik, njegov šofer Luka Milharčič, dr. Kociper, Rupnikova in Kociprova žena in morda še kdo drug.) Bolj kot vsi transporti in kolone me je ta avto prepričal, da se bliža res konec.

Zvečer so partizani osvobodili Begunje z vsemi še živimi talci. Nemci so bili pobiti. Zasedli so tudi Logatec; domobranci res beže iz Žirov, Rovt, Lučen, Gorenje vasi ...

Domobranci so postali zmedeni, prijatelji partizanov veseli.

Danes sem videl in slišal toliko razburljivih novic, da so me malo zmedle.

6.maja 1945, nedelja

Ponoči nisem mogel spati; neki zunanji šum me je motil. Vstal sem, in šel na balkon pogledat, kaj se godi. In sem videl: Od vrha Gaščejskega pa do vrha Jelenovega klanca ena sama kolona nemške vojske, peš in na vozovih. Tiho, kot strahovi, se je kolona pomikala proti Gorenjski.

Ob pol 7^h sem šel k maši. Vlak je pripeljal množico beguncev z Dolenjske. Pripovedujejo, da armada mednarodnih partizanov zaseda deželo. Nemci beže ali mečejo orožje proč; domobranci sami ne morejo vzdržati navala. Begunci hočejo

priti čimprej pod varstvo Angležev peš, z avtomobili, kolesi ali živinsko vprego. Podnevi se je val beguncev zlil v tri kolone: Nemci in druge oborežene sile, begunci na vozovih in pešci.

Opazujoč ves dan procesijo beguncev, sem postal - z množico - nekoliko živčen, zato sva šla s Cilko zvečer v Loko. Čete Rusov, ki so mirno ležale s konji v senci ob cesti, so me pomirile, toda, ko sva se vrnila v Kranj in videla dve strnjeni koloni avtomobilov in vozov od Gašteja do Jelena do 10^h zvečer, kljub policijski uri, ki je določena ob 8^h, sem postal spet nemiren.

7.maja 1945, ponedeljek

Popoldne sem se šel v Loko posloviti od staršev in sester. Mama me je bodrila, naj se umaknem; sama, ata in sestri bodo ostali v Loki, pa naj pride karkoli.

Val beguncev je vsrkaval v svoje kolone tudi begunce, ki so prihajali iz stranskih vasi in pritegnil tudi marsikoga, ki prej ni mislil iti od doma.

Med bežečo armado sem videl nemškega častnika, ki se je peljal v lepo prebarvanem osebнем avtomobilu z ojesom in konjsko vprego. (Avtomobili z zadaj pritrjenim tankom za pogon na drva, podobni vodnemu grelcu, so bili že nekaj let v prometu, takih na konjsko vprego, pa še nisem videl.)

8.maja 1945, torek

Iz Loke sta prišla Možina Lovro in Stanovnik Franc in hotela iti takoj naprej. Pregovoril sem ju, da sta ostala čez noč.

Velikanske množice beguncev vedno bolj uporabljajo travnike ob cesti, ker na cesti ni več prostora.

9.maja 1945, sreda

Prve dni maja so odvažali Vlasovci z lojtrskimi vozovi hrano iz skladišča Majdičevega mlina ob Savi, proti Gorenjski, najbrž na Ljubelj. Vodil jih je star ruski polkovnik. Danes so ljudje opazili, da pred skladiščem ni več straže; menda ni bilo več niti zaklenjeno. Vdrli so v skladišče in odnašali moko, sladkor, makarone, riž v vrečah in zaboje mesnih in ribjih konserv, surovega masla, prepečenca in druge hrane.

Pri plenjenju je sodelovala množica civilistov in tudi vojakov. Neki vojak, ki je malo prej ponujal v Domu porcelanostno posodo, je prinesel v vežo Delavskega doma vrečo sladkorja in naročil enemu naših, naj pazi nanjo. Toda on je imel prav toliko pravice do nje in jo je nesel v skladišče. Nемеc je pa šel po drugo. Ko se je vrnil in ni dobil vreče, je izdril bajonet in z njim v roki tekal po hodnikih in sobah. Nezanesejljivega varuha svoje vrče ni našel.

Tudi mene so nagovarjali, naj si kaj pomagam, pa nisem za tako delo. Drugi so mi dali nekaj konserv kislega zelja, ribjega in svinjskega mesa in prepečenca. Vse nama je prišlo zelo prav.

Kranjčani, ki so pričakovali partizane kot osvoboditelje, so gledali procesije beguncev in zmajali z glavami. Kmet Govekar s Primskovega me je vprašal: "Le kaj mislijo ti ljudje? Da jih na Koroškem čakata med in mleko?"

“Vprašajte tegale!”, sem odgovoril in pokazal na kmetiča z Dolenjske, ki je peljal na malem voziču s kravjo vprego nekaj malih otrok. Res ga je vprašal: “Za božjo voljo, zakaj bežite?” Odgovora: “Pred tremi leti smo bežali z Dolenjske v Ljubljano, sedaj bomo pa bežali na konec sveta, če treba,” ni razumel. Zmajal je z glavo in mrmral: “S praga svobode beže v neznano!”

Gospa Zupanova je te dni pekla in cvrla, da bi na dan zmage sprejela osvoboditelje, med njimi tudi svojega brata, partizanskega heroja. Čudila se je, zakaj mi bežimo iz raja. (Pozneje sem zvedel, da je po našem odhodu navdušeno slavila zmago. Ko se je peljala v avtu s svojim bratom, so se zaleteli v neko drevo in gospa je bila mrtva. Tako je postala njena hčerka popolna sirota. Očeta so ji že leto prej ubili Nemci.)

Kljub močni privlačnosti kolone beguncev, sem z begom odlašal. Čakal sem na križišču pred Majdičem, če bi videl vsaj enega mojih bratov iz Ljubljane, spraševal ljudi ki sem jih poznal, če so kaj videli katerega, pa nobeden ni nič vedel o njih. Neki Ribenčan je na vprašanja, kako je z dekanom č.g. Demšarjem, odgovoril: “Njega so križali.”

Videli so se tudi žalostni prizori: Mimo je prijahala četa Kozakov na konjih. Kot bi bili zraščeni s konji! V levici so držali uzde, s desnico pa metali ročne bombe v zrak, da so - visoko nad njimi - eksplodirale. Posledica takega ravnanja se je videla v kočiji, v kateri se je peljal en sam Kozak. Obvezane štrclje obeh rok, ki mu jih je odtrgala granata, je držal visoko v zrak in presunljivo ječal.

Po brezuspešnem čakanju na katerega mojih bratov in ko je začela goreti kasarna Gestape na Gašteju, sem sklenil, da je čas, da grem. Tudi Cilka je rekla: “Če misliš iti, pojdiva!” Nisem mislil, da je toliko navezana name, da bi šla z menoj v neznano. Tudi jaz sem jo imel rad, toda sem mislil bolj s pametjo kot s srcem in bi ji nikdar ne rekel, naj gre z menoj. Kakih deset drugih naših, ki so tudi hoteli iti, sem svaril, naj ne hodi, kdor se ne čuti v nevarnosti za življenje in kdor ni pripravljen ostati dve leti zdoma. Ne vem, če se je kdo zaradi tega skesal.

Ob propagandi, da se bomo vrnili čez 14 dni, sem se spomnil, da so tako govorili tudi pred prvo svetovno vojno. (Tistih 14 dni se je podaljšalo na 4 leta in 3 mesece.)

Ljubljanska policija je ponoči zapustila mesto. Ob 9^h se odločimo, da gremo tudi mi.

S Cilko sva naložila nekaj hrane in obleke v kovčeg, aktovko in mrežo, vse skupaj pa na bicikel, pa smo odšli. Komu sem oddal ključe od delavnice, skladišča in blagajne, niti ne vem. Šef Franc je nekam izginil. Ker sem bil čisto suh, sem si izposodil od družbene blagajne 500.-RM za prvo silo. Potem bom že dobil kako delo, da bom kaj zaslužil. Moj cilj je bil Šent Vid ob Glani, kjer sem že imel ponudbo za službo.

Ob 11^h dopoldne je bilo pripravljenih za odhod 13 moških Žirovcev in Cilka, deloma peš, deloma s kolesi. Jaz sem nosil vrečo in porival kolo, Cilka pa vodila kolo in na njem kovčeg, dve aktovki, in mrežo, vse natrpano z obleko in živili.

Odšli smo s praga svobode v neznano.

Šla sva hitro, vedno peš in se ustavila vsako uro ali dve, da sva se malo odpočila in pojedla malo kruha z marmelado in surovim maslom. Po okrepčilu sva nadaljevala pot. Vse od Kranja leže ob cesti avtomobili, orožje, municija.

Pred Tržičem smo srečali žensko, ki je živela pred leti v Žireh. Svarila nas je, naj gremo domov, ker ob Dravi je toliko partizanov, da ne puste nikogar čez. Nobeden se ni dal prestrašiti.

Nekateri so se v Pekovi tovarni založili s čevlji, usnjem in platnom, in nas nagovarjali, naj se založimo tudi mi, toda jaz sem to odklonil. Kradel še nikdar nisem in tudi sedaj ne bom!

Pod noč smo prišli - po hudih klancih - do barak pod Ljubeljem pod cerkvijo Sv. Ane. Pred tunelom je bila gneča še mnogo večja kot drugod. Nekaj naših je šlo vseeno naprej, ostali smo pa sklenili, da prenočimo v SS barakah ob cesti. V njih so bile ambulantne sobe s pregrnjenimi posteljami in zraven čista kuhinja. (Na nekih vratih je bil napis zdravnika Dr. Bauer, o katerem sem pozneje mnogo bral v časopisih, ko je bil pred sodiščem, ker je "zdravil" francoske vojne ujetnike, ki so bili zaposleni pri kopanju tunela, z injekcijo bencina.) Na drugi strani ceste je bil avtobus, poln kave, čaja, makaronov in drugih živil, vse zmešano skupaj. Zunaj je ležal zaboj 50 kg surovega masla, v grobovih po bregu pa zakopanih več vagonov krompirja. Tu bi se kar dalo živeti nekaj časa.

10.maja 1945, četrtek, Vnebohod

Zjutraj smo šli k Sv. Ani k obhajilu, za mašo ni bilo časa. Ves dan smo opazovali mimoidoče množice, kuhali kavo in jo delili.

Cilka je bila vesela, ko je mogla z kavo postreči svaku Miretu. Tudi jaz sem bil vesel, da se nam je pridružil, ker sem mislil, da je pri domobrancih samo zaradi sile. Z njim je prišlo kakih 8 drugih Žirovcev. Miretu ugaja ta pustolovščina.

Ko sva se šla s Cilko umivat v umivalnico pod taboriščem, je snela svojo zapestno urico in jo položila na korito. Pozneje se je v baraki spomnila, šla nazaj, toda urice ni bilo več. "Škoda!" je rekla, "toda glavno je, da imam Tebe!"

Po cesti mimo barak ali pa kar po bližnjici po senožeti pa hiti ves dan reka pešcev, avtov, biciklov, motociklov in voz z živalsko vprego: Nemci in četniki disciplinirano kot v paradi, ena četa celo glasno pojoč.

Dopoldne je šla mimo četa Grkov iz Skofje Loke z vozovi. Neki vojak mi je ponujal lepo pištolo za 300 cigaret. Imel sem jih in malo je manjkalo, da me ni pregovoril, ko je prišel častnik, vojaka ozmerjal, pretepel in nagnal pomagat porivat voz v 30% breg. Konji so se vzpenjali in sedali na voz.

Mimo je prišla tudi strumna četa srbskih četnikov in še bolj disciplinirana četa mladih *Arbeitsdienster*-jev, ki so korakali in peli kakor v paradi. Prišla je tudi skupina mladih, zdravih fantov -

domobrancev. Ti so šli proti tunelu kar po bližnjici čez senožet, s tako vnemo, kakor če bi vedeli, da jih na vrhu čakajo dekleta. Toda, bili so sami častniki. Kje je vojska? (To uganko so mi pojasnili drugi pozneje.)

Večkrat je šel kdo pogledat k tunelu, pa se vselej vrnil s poročilom, da se množice gnetejo pred njim. Dva naša, ki sta šla prejšnji dan naprej, sta se vrnila in povedala, da so ob Dravi hudi boji, zato je najbolje, če gremo nazaj. Ta dva sta ostala, druga dva sta pa res šla. Kermavner je rekel: "Počakajte malo; ko pridejo ljubljanski udarni bataljoni, bodo hitro naredili red." Tako smo prespali v barakah še eno noč, tudi Ivo Kermavner.

11.maja 1945, petek

Ob 6^h sem vstal in šel k tunelu. Samo vojake so pustili skozenj. Civilni begunci so morali strmo v hrib - čez Ljubelj.

Spet smo kuhali kavo in jo delili. Mimo so prihajali znanci: Malavašič iz Št. Jošta, Miha Peternel, Tonček Strojjan in drugi. Vsi so hvaležno pili kavo. Ko se je pripeljal mimo senator Brodar na velikem kmečkem vozu s parom močnih konj, pa s kavo ni bil zadovoljen. Gospa Franja je rekla: "Naš ata so tako bolni; edino požirek žganja bi jih mogel pozdraviti." Enako prošnjo je imel Ivo Kermavner. Vedel sem, da ima prijatelj stekleničko takih zdravil in ga prosil, naj jih reši smrti. Nerad je ustregel, pa je

moral držati stekleničko, da mu nista vsega spila.

Ves dan so prihajale slabe novice. Pred cerkvijo Sv. Ane se je ustrelil domobranec iz Oselice. Srbski četniki so pred tunelom ustrelili nemškega častnika, ki je branil civilistom vstop. Domobranski major Lehman je spoznal brezupnost položaja in se ustrelil. Partizani so napadli v Tržiču begunce, ki so pustili na mestu konje in vozove in bežali peš naprej. Rovtarji

Anton and Cilka Žakelj v boljših časih, v gozdu blizu doma pri Žirov, leta 1938. Slikal Anton Žakelj na samosprožilec..

streljajo s topom proti Trziču.

Ob cesti se množe pokvarjena kolesa, motocikli in avtomobili. Edino Fr. Demšar se znajde - od koles pobere dobre dele in sestavi tri dobre bicikle.

Med tem je v veliki lopi za cement pod tunelom ložiralo nekako vodstvo beguncev, med njimi menda nekaj članov narodne vlade, in izdajalo poročila o položaju. Enkrat so povedali, da je p. Odilo, ki je bil ameriški državlján, odšel v Celovec in da je odvisno od tega, kdo bo prije prišel do Amerikancev: on ali partizani.

Zvečer je nekdo priredil čudovito lepo - in grozno - "ljubeljsko noč". Od vseh strani so začele leteti nad taborišče raznobarvne rakete in kmalu se je užgala prva baraka od cca 40 in za njo še druge. Ko je gorelo vse taborišče, smo spoznali, da je zadnji čas, da se umaknemo. Dovolj dolgo smo dajali prednost starčkom in otrokom. Taborišče je bilo prazno. Enega samega francoskega ujetnika sem videl podnevi tavati v oddelku za tifusne bolnike, ograjenem z bodečo žico. Ta najbrž ni preživel te noči.

Preden smo odšli, sem napolnil aluminijasto menažko (ki je držala vsaj en liter) s surovim maslom iz razbitega zaboja, ki je ležal poleg avtobusa v bregu. Nabral sem tudi nekaj čaja v busu in ga dal Fr. Stanovniku, naj ga nese. Kadar bomo žejni, ga bomo skuhalí za vse (kot smo porabili moje maslo.) V ambulanti smo vzeli tudi 6 lepih odej, ki so nam že tisto noč prav prišle.

Nekako ob 8^h zvečer smo odšli iz

barak v svitu gorečega taborišča. Pred vhodom v tunel se je še vedno gnetla množica ljudi. Tunel je bil komaj prebit, v njem nobene luči, vode in blata pa ponekod do kolen - so pravili tisti, ki so šli skozenj. Mi smo raje izbrali strmo cesto čez prelaz.

Pred tunelom smo videli žalosten prizor: star možiček je vodil voz s kravjo vprego. Na vozu je sedela mlajša ženska, verjetno njegova hčerka. Prepirala sta se, po kateri poti bi šla: skozi tunel ali čez hrib. Mož je tiščal krave na desno in udaril z bičem enkrat po njih, enkrat po ženski, in končno zmagal.

Ko je zažgano taborišče nehalo svetiti, smo tipali v trdi noči cesto v breg in že po polnoči dosegli koroško stran prelaza. Pri prvi hiši smo iskali, kje bi se dalo odpočiti. Najraje bi se polegli v hlevu, pa smo povsod čutili gnojnico pod nogami. Končno smo sneli velika hlevska vrata in polegli po njih.

12.maja 1945, sobota

Zjutraj nas je zbudil jasen dan (vsi tisti dnevi so bili izredno lepi). Nasadili smo nazaj hlevska vrata in šli dalje.

Marsikje je zvrnjen avto zapiral ozko cesto, da smo morali hoditi daleč okrog po mokri travi. V neki soteski je pa bilo več preluknjanih pontonskih čolnov. Drugod je neki oddelek porival vse ovire s ceste v dolino.

Ko smo prišli dopoldne v dolino, smo videli na več krajih sledove bojev: tu pa tam je ležal kak mrtev partizan. Po travnikih so se pa napenjali trebuhi mrtvih

konj.

V vasi Podljubelj smo naleteli na večjo skupino domobrancev, ki so defilirali mimo svojega komandanta, generala Krenerja, ki je stal na balkonu neke hiše.

Tok civilistov so obrnili na velik travnik pod cesto. Tu naj bi se odpočili za nadaljno pot. Na tem travniku nas je dobil naš župan, ki je prej hodil z domobranci. Ne vem, kaj vse je vplivalo nanj, da je pripovedoval, kako je bil na zaslišanju pri partizanih, ki so ga pretepali in mučili na načine, ki jih ne morem popisati, ki jih je pa on pozneje najbrž doživel. Tudi nekemu drugemu, ki je bil navidez močan, se je bledlo od izčrpanosti.

Po dolgi poti utrujen, lačen in žejen sem odprl konzervo svinjskega mesa in jedel, zraven pa zalival z vodo. Meso je bilo nebeško dobro. Pri najboljši volji se nisem mogel premagati, da je ne bi izpraznil do dna. Ta moja požrešnost se je kmalu maščevala.

Popoldne je prišlo povelje, naj gremo dalje. Toda jaz sem tako oslabel, da sem komaj stal na nogah. Rekel sem drugim, naj gredo, se bomo že našli na cilju. Z mojo nevesto, fantom, ki se mu je bledlo, in njegovim bratom smo jim počasi sledili proti Dravi.

Na dvorišču gostilne blizu Drave so imeli Nemci tovornjak, naložen s sodi črnega italijanskega vina. Sami so ga točili in pili, jaz se pa nisem upal prositi zanj, čeprav sem bil prepričan, da bi mi en kozarec vrnil vse moči.

Na drugi strani Drave se dviga cesta na levo v breg. Tam smo srečali Angleža. Neki domobranec je na njem preiskušal svoje znanje angleščine, pa se Anglež ni zmenil zanj.

Nekako sredi klanca sem toliko opešal, da sem bolj padel, kot legal v senco grma pod cesto. Ko sem se odžejal z vodo, v kateri je Cilka stopila nekaj sladkorja, me je to tako poživilo, da sem bil spet sposoben za pot.

Na vrhu klanca smo srečali drugega Angleža. Sprehajal se je po cesti in če je prišel kdo z orožjem mimo, mu je samo mignil, naj odvrže v dolinico pod cesto, kjer je že ležal velik kup orožja in opreme od daljnogleda in telefona do revolverjev in topov. Neki domobranec je prišel od nekod in skušal brskati po kupu. Verjetno bi bil rad dobil kako pištolico. Anglež mu je samo mignil s palico (drugega orožja ni imel) in je domobranec izginil.

Nemci, Rusi, Srbi, Grki in domobranci so morali odvreči orožje, kriminalci-komunisti so ga obdržali. Kakšno razočaranje! Angleži, naši "zavezniki", se vozijo v vedno večjem številu mimo v tankih in avtomobilih.

Vrhu hriba je večje posestvo, podobno graščini. Od tam sta prihajala dva partizana na konjih. Pošteno sem se ustrašil. Če jih bo naš spremljevalec, ki se mu je vedno bledlo o njih, zagledal, jo bo ucvrl nazaj po bregu naravnost v Dravo. K sreči je bil tako zmeden, da jih ni niti prepoznal. Pač pa jih je opazila neka Dolenjka. Kričala je nanju in jih zmerjala z najgršimi psovkami, onadva se pa vpričo Angleža

nista zmenila zanjo. (Tista graščina je bila Humperk.)

Nadaljevali smo dolgo pot navzdol skozi mlad gozd in prišli pod noč skoro do ravnine. Ob cesti je bila nekaka cestarska baraka, v kateri smo se odpočili in premišljevali, če bi kar v nji prenočili. Spet je prišel od nekod g. Kermavner, ki je pravil, da so ob nekem jezeru že pripravljene hoteli za nas. Vse je odvisno samo od švicarske komisije Rdečega križa, ki odloča, kdo je res begunec. (Optimizem tega moža sem še pozneje večkrat občudoval.)

Kljub utrujenosti smo šli dalje in prišli - sledeč toku beguncev - pred polnočjo na Vetrinjsko polje. Našli smo samotno hišo in ob njej steljnik, kjer bi se dalo spati. Zlezel sem na kup, pa nisem mogel najti prostora niti za pol človeka. Povsod so ležali ljudje in spali kot ubiti. Iskali smo dalje in našli nedaleč od hiše visoko travo. Pogrnilo smo odeje in trudni pogleli. Tu se nam je pridružil starejši možki, ki se je predstavil za mizarskega mojstra Plečnika iz Hotedršice.

13.maja 1945, nedelja

Zjutraj smo videli, da smo ležali na ovseni njivi. Odeje, ki smo jih vzeli v ambulanti pod Ljubeljem, so nam že prvo noč zelo prav prišle, maslo, kava, konzerve in milo pa pozneje.

Dobra gospodinja nam je zjutraj skuhala kavo, ob 9^h smo pa šli k maši v cerkev osemsto let starega benediktinskega samostana.

Opoldne je prišel eden naših iz

Celovca in povedal, da so oni našli tam streho in hrano v uršulinskem samostanu. Radi smo šli z njim, saj tu na polju ni bilo ne strehe, ne hrane.

Med potjo smo srečali skupino partizanov in med njimi nekaj Žirovcev, ki so nas poznali. Kosmatin Mlekuš, ki je bil pred vojno fotograf v Žireh, nas je slikal.

Mesto Celovec (Klagenfurt) je zelo porušeno; več kot polovico trgovin je zaprtih. Ponekod morajo voziti avtomobili čez gore ruševin, ki jih odstranjajo z buldozerji. Povsod velik promet; tudi v zraku.

V šoli ni bilo prostora za nas. Ko nas je neka sestra videla hoditi po dvorišču, nam je grozila s policijo, vendar se je dala pregovoriti, da je ni klicala. Dobili smo karte za hrano in smeli prespati tisto noč na dvoriščnem hodniku.

Danes so prišli domobranci s postojanke Suhi dol, med njimi več Žirovcev. Povedali so, da pogrešajo Vinkota Koklja, ki je pri begu čez hribe najbrž opešal in morda kje padel v roke partizanom. Četo so napadli partizani že v Križah in potem v Tržiču, kjer so domobranci in mnogi begunci zgubili vse vozove z zalogo hrane in drugo imetje.

14.maja 1945, ponedeljek

Opoldne smo dobili hrano v samostanu, potem se pa morali vrniti v Vetrinj. Tudi tam nam niso dovolili, da bi se nastanili pod dvoriščnimi arkadami, da bi bili vsaj malo pod streho. V neki novi tovarni je bilo dovolj prostora, pa so rekli,

da je določena samo za matere z malimi otroki. K njim so se prišteli tudi vsi izobraženci brez otrok. Končno smo polegli kar pod drevjem v vrtu in tam pospali.

15.maja 1945, torek

Naši fantje in možje so naredili iz vej tri šotore za 33 oseb; pridružilo se nam je namreč nekaj bivših domobrancev, ki so že na begu, še bolj pa pri prisilni oddaji orožja, spoznali, da je njihove službe konec. V taborišče so se naleteli tudi rojaki, ki so med vojno delali po raznih krajih Koroške.

V našem šotoru leži sedem oseb: Cilka, Rupert, Mire, Vinko Kržišnik, Kokelj Franc in Pavel, in jaz.

Da bi bralec boljše razumel razmere v Vetrinju, prilagam sledeči izrezek iz knjige Janeza Arneža, *Slovenski Tisk v Begunskih Taboriščih v Avstriji 1945-1949*:

Maja 1945 so slovenski begunci prišli na vetrinjsko polje, kjer so jih Angleži ustavili. Dvaindvajsetletni John Corsellis, angleški kveker, član kvekerskega oddelka Friends Ambulance Unit, je bil kmalu po prihodu Slovencev v Vetrinje dodeljen angleški upravi novega taborišča. Kvekerji so proti nasilju in ne služijo v vojaških oddelkih. Pripravljani pa so delati na socialnem polju. Tovrstno delo je opravljal tudi Corsellis. Hitro je spoznal razmere in skušal najti primerne začasne rešitve problemov, ki jih seveda ni manjkalo. O svojem delu in dogovih je večkrat pisal svoji materi v Anglijo. Tako ji je med drugim tudi opisal to slovensko taborišče na vetrinjskem polju:

“Zdaj pa kaj o taborišču: leži ob robu široke planote in zasega obširno polje, obdano s treh strani z manjšimi potočki, nato z večjimi polji, potem se z ene strani strmo vzpenjajo s smrečjem porasli griči, ki kar kmalu zrastejo v častitljive gore; na drugi strani je velik in zanimiv samostan, zgrajen okrog treh dvorišč; za njim pa v bregu tekstilna tovarna, kjer so med vojno izdelovali nadomestne dele za letalske motorje; zdaj živi v njej kakih 600 beguncev, v glavnem ženske in otroci.

Velika večina beguncev živi na prostem na zgoraj omenjenem polju; za zavetje uporabljajo karkoli jim pride pod roke: nekateri imajo šotore iz vrečevine, pelerin, plaščev in odej, drugi kočice iz lesa in lubja, nekaj pa jih živi kar v svojih vozovih, pokritih s čemerkoli.”

To prvo taborišče in ostala taborišča, v katerih so se begunci morali ustaviti, ko so ob koncu druge stevovne vojne umikajoč se pred novo komunistično oblastjo prišli čez Karavanke, so predstavljala nov način življenja, ki je bil večini popolnoma tuj. Okoliščine so bile težke. Manjkalo je vsega, kar si je človek, seznanjen s tedanjo civilizacijo, zamišljal kot potrebno materialno okolje za normalno človeka vredno življenje.

Naj citiram še sledeče poročilo angleških kvekerjev glavnemu štabu v Londonu:

... a quite astonishing camp ... A group of Slovenes numbering about 6,000 .. had fled across the border carrying in their horse-drawn vehicles many of their household possessions and other assets. Included in the group were doctors, teachers

and local government officials, making up the nucleus of a self-contained community. This group created a fantastic shanty-town built of bark, branches and every conceivable material. ... Inside .. the camp was remarkably well-kept by the refugees themselves, most of whom seemed to be engaged industriously in building, cooking, laundry or some similar occupation.

16.maja 1945, sreda

Šotori iz vej in pokriti z impregniranim papirjem so se že prvo noč slabo izkazali. Naliv je papir razmočil in namesto kapelj so se vsipali na nas od časa do časa litri vode. Podnevi so šli naši v gozd in omajili visoke smreke od vrha do tal, da so dobili lubje za streho. Čudno je bilo videti toliko mlajev v gozdu. Ko sem vprašal prijatelja: "Ali jih ni škoda?" je rekel: "Jaz sem jih izgubil še veliko več!"

Poleg šotorov smo postavili tri ognjišča in kuhali, kar je kdo prinesel: kavo, polento, ovsene kosmiče in drugo. Pri domobrancih smo dobili tudi nekaj konjskega mesa, od uprave pa šest hlebov kruha. (K sreči so bile na Gorenjskem v veljavi iste živilske karte kot na Koroškem. Z njimi sem hodil po razno hrano v Celovec vsak dan.)

Drugi begunci so bili bolj srečni. Pripeljali so s seboj pokrite vozove ali šotorska krila in večje ali manjše zaloge hrane; mi smo prišli skoraj vsi brez vsega.

Širiti so se začele vznemirljive novice, da partizani hodijo ponoči okrog taborišča, da bi koga odpeljali ali umorili, in da so se Angleži in Srbi spopadli z njimi v

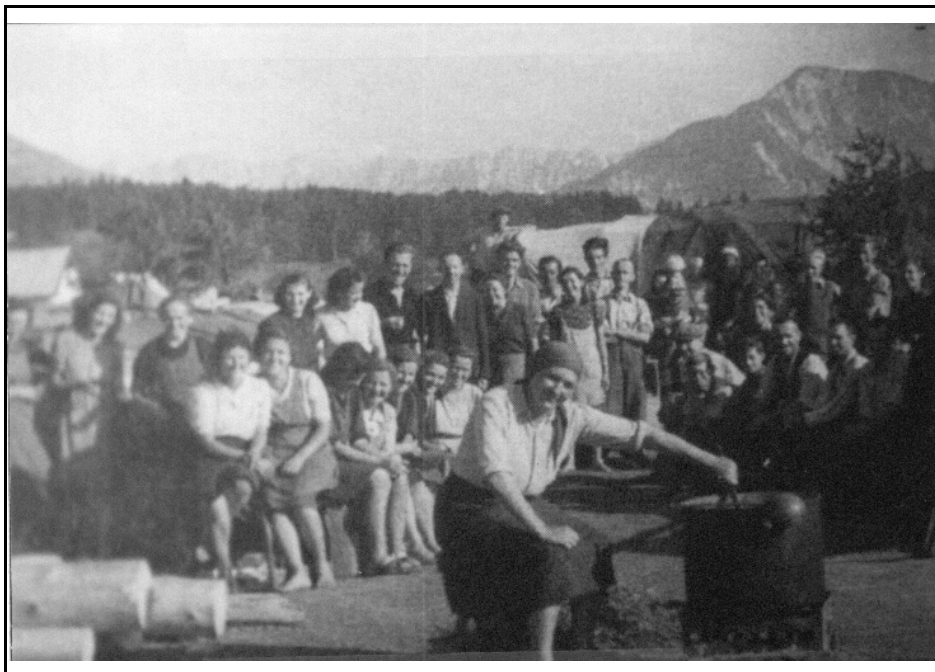
mestu.

Angleži so nam naročili, naj takoj, ko bomo opazili kaj sumljivega, kličemo: "Police!" Za varstvo kakih 60,000 ljudi je samo par Angležev, ki imajo vsega dovolj in se ne brigajo kaj za nas. Vsa uprava je v slovenskih rokah, edino skrb imajo z vodo, ki je napeljana iz potoka, ki teče okrog gradu, v rešilni čoln, kjer je razkužena s klorovimi tabletami; ta služi za pitje, kuho in pomivanje; videl sem, da so Angleži pomivali mastne posode z bencinom.

17.maja 1945, četrtek

Dobili smo prvo redno hrano za tri dni, ki smo jo sami kuhali. Preskrbeti jo je morala avstrijska vlada.

Nemci so odšli. Za njimi smo dobili nekaj pokrival za šotore. Domobranci so prerezali toliko bencinskih sodov na dvoje, da so dali vsaki vaški skupini eno polovico - za kotel. (V njih smo kuhali šest tednov konjsko meso, da nam je že vsem smrdelo - in še marsikaj drugega.)

Ob 6^h večerja, ob 7^h toča; debela kot orehi, dež.

Kuhanje hrane v zasilnem kotlu v Vetrinju, Maj ali Junij, 1945. Domobranci so prerezali toliko bencinskih sodov na dvoje, da so dali vsaki vaški skupini eno polovico - za kotel. Fotografiral Marjan Kocmur.

Cilka je zbolela za grižo. Rupert je dobil mnogo živilskih kart in z njimi puter, riž, mast, sol, makarone in drugo. Naša družina je narastla na 39 oseb.

odšli in pustili mnogo konj in vozov, so nam selitev zelo olajšali. S tremi vozovi, ki so jih pustili odhajajoči Rusi, smo prepeljali našo robo v nove šotore.

Mire je spet pobil mulo (teh in konj brez lastnika se pase dosti po travnikih.) Imamo dosti mesa, manjka pa krompirja, makaronov, fižola.

Vinko Kokelj, ki je bil en teden pogrešan, je prišel zelo izčrpan in se nam pridružil. Z njim se je povečala naša skupina na 40 oseb. Vinko je hodil čez hribe čisto sam, vedno v nevarnosti pred partizani. Nekje pred Dravo je vrgel v grmovje orožje, vojaško bluzo in kapo in šel dalje kot domačin.

Večina boleha za drisko, jaz pa še redno opravljam svoje potrebe.

18.maja 1945, petek

Ob 8^h smo imeli koruzni močnik, potem smo se pa na zahtevo nekega domobranskega majorja morali spet seliti, sedaj k Notranjcem na travnik. Rusi, ki so

19.maja 1945, sobota

Ob 8^h je prinesel naš kuhar Vinko vsakemu prebivalcu našega šotora kavo na "posteljo." Gotovo si je mislil: "Mrhe, le

ležite, jaz pa moram delati.”

Dopoldne so imeli domobranci, ki vsak dan vežbajo, veliko parado v taborišču, popoldne pa partizani v mestu.

20.maja 1945, nedelja

Popoldne so prišli domobranci iz Novega mesta. Med umikanjem so utrpeli velike izgube.

21.maja 1945, ponedeljek

Govori se, da bodo morali partizani zapustiti Koroško. Takoj sem sklenil, da pohitim k prijateljem v Loče ob Baškem jezeru, če bi mogel tam poizvedeti, kje sta moj starejši brat Jože in sestra Mici, ki sta pred 14 dnevi odšla s kolesi v Feldkirchen, kjer je prej on delal, da bi prinesla domov vse, kar je tam imel. Zmeda ob koncu vojne ju je zadržala, da nista mogla domov.

Šel sem s kolesom čez Hodiše, Velden, Rožek, in Ledenice. Med potjo sem srečal mnogo angleških tankov in avtomobilov, pa le enega partizanskega. Pred cerkvijo v Ločah sem naletel na našega soseda, ki je bil rojen v Rutah nad Ločami, pa pozneje služil kot orožnik v Jugoslaviji in se v Žireh poročil. Med vojno se je vsa družina umaknila na Koroško. Z njim sta bila tudi moj brat in neki prijatelj. Pri Pušnikovich, kjer so sosedomi tedaj stanovali, je bila pa tudi moja sestra Mici. Veseli smo bili snidenja, veseli pa tudi, ko smo videli, da se partizani - na zahtevo feldmaršala Aleksandra - res umikajo. Ob cestah so stali avtomobili s prestreljenimi gumami in razbitimi motorji. Partizani so uničili vse, česar niso mogli vzeti s seboj. To me je še

utrdilo v upanju, da bo prišlo med zmagovalci - Angleži in Rusi - do obračuna in nam omogočilo vrnitev v domovino.

Pri Pušnikovich je stanovala tudi neka družina z Vrhniko. Ti so pripovedovali, da so partizani okradli v taborišču nad Bačami nekaj tisoč beguncev, nekaterim iz Ljubljane so vzeli zlatnine za več milijonov lir, nekaj jih pa tudi ubili. Po hišah so bili napisi: “Koroška je naša! Vratit ćemo se! Živel maršal Tito!” Partizanski časopisi so bili raztreseni povsod. Prebivalci so simpatizirali z njimi, ker so upali, da jih bodo osvobodili Nemcev. Mi smo pa bili veseli, ko smo slišali v radiu, da sta se maršal Aleksander in maršal Tito sprla. Tito bo moral iti tudi iz Trsta.

Dobri gospe Hoja iskreno hvala za njeno takratno gostoljubno postrežbo!

22.maja 1945, torek

Dopoldne sem se vrnil v Vetrinj.

Popoldne smo prejeli hrano za štiri dni; kar precej, pri delitvi pride pa le malo na enega.

Po mnogih šotorih bero zvečer šmarnice in molijo.

Ljudje koljejo krave s katerimi so se pripeljali od doma in prodajajo meso za italijanske lire ali še raje za Ljubljanske lire. V medsebojni trgovini velja ena nemška marka eno avstrijsko krono ali 5 italijanskih lir. Nekateri mislijo, da so ljubljanske lire edini denar, ki ga je vredno hraniti. Pravijo, da notirajo v Trstu veliko više kot italijanske. Ljubljančani nemških mark

sploh nočejo sprejemati.

23.maja 1945, sreda

Včeraj sem se v dežju prehladil, mnogi drugi imajo pa drisko, menda zaradi uživanja konjskega mesa ali pa od nezdrave vode. Pijemo namreč vodo iz potoka, kjer se umivamo. Angleži so sicer napolnili gumijast čoln z vodo iz potočka, ki teče okoli gradu in jo razkužili s klorom, toda to je premalo in za mnoge prebivalce taborišča s 60,000 ljudmi predaleč.

Ob 9^h je imel svojo novo mašo neki Dolenjec.

Angleži so odpeljali Srbe neznanokam.

24.maja 1945, četrtek

V taborišče je dospela skupina hrvaških "Ustašev."

Govori se, da sta general Rupnik in škof dr. Rožman v Lienzu, pa nobeden ne ve, ali svobodna ali zaprta.

26.maja 1945, sobota

Naša skupina je narastla na 45 oseb. Dobili smo 15 kg moke, ki smo jo pri peku zamenjali za 19.5 kg kruha. Tudi Angleži so nam dali prvo hrano: prepečenec.

Ker se naš župan nič ne zmeni za nas, drugi pa ne znajo nemško, moram za vso skupino skrbeti sam glede prehrane, prijav (vedno kaj popisujejo), i.t.d.

27.maja 1945, nedelja

Ob 10^h je pel novo mašo g. Vinko Žakelj iz Št. Jošta. Za to slovesnost nam je naš kuhar Mire Kolenc skuhal boljše kosilo: konjsko juho, meso, grah in ovsene kosmiče.

Ponoči so Angleži odpeljali prvo skupino domobrancev - neznanokam. Pravijo, da bodo v nekaj dneh preselili tudi nas. Domobranci so prepričani, da gredo v Palmanovo v Gornji Italiji, kjer jim bodo dali nove uniforme, orožje in opremo, nato pa poslali v boj proti partizanom. Vsi so navdušeni.

Angleži vrše strog pregled in odvzamejo vse orožje, motorna vozila in drugo. Z avtomobili jih odpeljejo do Beljaka, potem pa z vlakom naprej.

Za 45 oseb smo prejeli 13 kg moke, iz katere sta dva naša peka spekla v peči, ki so jo Cerknjani zgradili na travniku, 16 kg kruha. Bil je bel, kakor ga že nismo videli štiri leta, in dober ... Žal je 35 dkg na osebo premalo.

Zvečer smo prejeli od domobrancev iz Gorenje vasi, ki jutri odidejo, skoraj 100 kg hrane.

28.maja 1945, ponedeljek

Pred odhodom z domobranci nam je dal tudi naš župan nekaj kruha. Razen njega je odšlo z domobranci še pet drugih iz naše skupine, pet jih je pa nanovo prišlo v taborišče. Med drugimi je bil fant Pavel Jesenko, ki je služil v tankovskem oddelku nemške vojske. Sprejeli smo ga, ko nas je zagotovil, da nima uši. Ko je odšel v mesto, je pa nekdo pogledal v njegovo suknjo in videl, da v njej vse mrgoli. Takoj smo jo

vrgli v kotel, zalili z vodo in dolgo kuhali. Šele, ko smo jo vzeli ven, smo našli v žepu zapestno uro, ki je še tiktakala. Dobro so bile nemške tankovske ure!

Naši domobranci so že precej dobro vedeli, kam gredo, pa so šli z besedami: "Kamor so šli drugi, gremo še mi." Menda so bili prepričani, da zanje ni več na svetu varnega kotička, kamor bi se mogli skriti.

Po taborišču se je že nekaj dni šušljalo, da Angleži ne vozijo vojake v Beljak, ampak v Področčico, kjer jih izroče jugoslovanskim partizanom. Iz Področčice je ušel neki domobranec in pripovedoval, kaj se tam godi, pa ga je domobransko vodstvo preteplo, češ da širi laži, da bi naredil zmedo. Tudi fantom, ki jih je domobransko vodstvo poslalo v Področčico, niso verjeli. Šele, ko je prišel od tam dr. Janez Janež, so verjeli, pa je bilo že prepozno. Nekaj voditeljev se je poskrilo, vojakom so pa pustili, da so se dali odpeljati - v mučenje in smrt.

Kako je moglo priti do tega? Ustanovitev vaških straž in pozneje domobrancev, je bila v danih razmerah edina možna zaščita pred roparji, morilci in požgalci. To je neki politkomisar priznal, ko me je na Vnebohod I. 1943 v osemurnem "razgovoru" med drugim vprašal, če je res, da Nemci ustanavljajo v Žireh belo gardo. Odkrito sem mu odgovoril, da to slišim prvič. Nato je pa rekel: "Saj belo gardo lahko mi sami ustanovimo; pobijemo nekaj najboljših mož in bela garda je ustanovljena." Točno tako se je pol leta kasneje v resnici zgodilo. Težje je odgovoriti na vprašanje, zakaj se domobranci proti koncu vojne niso razšli, ko

je vodstvo vedelo za dogovor med Stalinom in Edenom in je dobila tozadnevno navodila iz Londona oz. Rima? Če prej ne, pri oddaji orožja bi morali spoznati, da Angleži niso naši zavezniki. Pa še potem so zahtevali in izvajali strogo disciplino, vežbali za nove nastope in se pripravljali na nadaljevanje boja. Mislim, da se to da razlagati samo tako, da so postali domobranci po mnogih uspehih v borbah s partizani tako samozavestni, da so bili prepričani v končno zmago in bi bili pretepli tudi svoje voditelje, če bi jim bili svetovali, naj se razidejo. Vedeli so tudi, da so varni samo, dokler so skupaj, posameznike bi partizani neusmiljeno pobili, če bi jim prišli v roke, neglede v kakšni obleki. Slepe vere nekaterih naših voditeljev v pomoč naših "zaveznikov" Angležev še mesece in leta po njihovi izdaji bi med delavci in kmeti zastoj iskal.

Slovenski narod je na nesrečo imel v vseh najusodnejših dneh svoje zgodovine voditelje, ki niso bili realisti. Z naivnim poštenjem se v politiki in diplomaciji ne pride nikamor. Goethe, ki ni bil samo pesnik, ampak tudi politik, je rekel: Politisches Lied ein garstiges Lied (politična pesem gnusna pesem.) Dr. Janez Ev. Krek, ki je ves narod navdušil za Jugoslavijo in v delu za njo omagal, bi bil razočaran, ko bi bil doživel Veliko Srbijo; škof Jeglič je rekel, da ga skrbi, kako bo dajal odgovor o svojem političnem delu. V prvo slovensko vlado po prvi vojni so povabili viteza Pogačnika zato, ker je bil vitez, in dr. Žolgerja zato, ker je bil minister v propadli Avstriji, kar je oboje slabo vplivalo na zaveznike; dr. Tavčar, ki je bil poverjenik za prehrano, je ob poročilu, da Italijani zasedajo Slovenijo, vzkliknil: "Oni so naši zavezniki!" Isto se je zgodilo

med vojno. Vsi domobranci so vedeli, da Angleži nosijo z letali partizanom orožje, municijo, razstrelivo, uniforme in druge potrebščine, njihovo vodstvo je pa lagalo: "Oni so naši zavezniki; mi vzdržujemo z njimi redne zveze."

Že dr. Ivan Šušteršič je izgubil igro, ker je vse stavil na nemške karte (kakor bi rekel pok. G Trunk); enako tudi general Rupnik. Kogar hočejo bogovi pogubiti, ga udarijo s slepoto, so rekli stari Grki.

Ker nočem nikomur delati krivice, rad priznam, da smo imeli Slovenci tudi nekaj svetlih izjem. Dr. Anton Korošec je bil državnik in diplomat, na katerega smo lahko ponosni, a ga je Nikola Pašič z zvijačo poslal v Pariz, od koder se ni mogel pravočasno vrniti k zaključku razgovorov o ustanovitvi Jugoslavije. Njegov naslednik dr. Kulovec bi se bil brez dvoma izkazal za neustrašnega voditelja slovenskega naroda, pa ga je nemška bomba ubila, ko bi ga bili najbolj potrebovali. Tako smo ostali Slovenci doma brez voljenega voditelja. Dr. Miho Kreka sem poznal kot srčno dobrega človeka in poštenjaka. Kot zastopnik slovenskega naroda v tujini med vojno je pravočasno obveščal vodstvo v domovini in dajal navodila, ki jih pa vodstvo ni hotelo slišati in ne povedati narodu. Kaj vse je storil za nas begunce, ne bomo morda nikoli zvedeli, ker ni pisal spominov. Komunistični propagandi žal ni bil kos. Ko bi bili Angleži poslušali njegove modre nasvete in svarila, bi bil slovenski narod sedaj (leto 1975) svoboden, Angleži pa ne bi bili postali iz zmagovalcev največji poraženci.

Največjo krivico bi pa delal našemu verskemu voditelju škofu dr. Gregoriju

Rožmanu, če bi ga prišteval med nerealiste. On se je pred Veliko nočjo 1945, ko so vsi drugi mislili, da je naša zmaga že v žepu, pismeno zahvalil generalu Andreju (Ivanu Prezlju, komandantu Slovenske Vojske v Domovini) za voščila in izrazil bojazen, da je pot do zmage še dolga in trnjeva.

Ko so odhajali domobranci, me je vleklo, da bi šel z njimi. Vedno sem bil član katoliških (čeprav se mi ta izraz ne zdi pravi, saj smo bili vsi katoliških organizacij), sedaj v revoluciji sem pa bil tam, kjer je bilo bolj varno. Vedno sem držal z domobranci, saj pameten človek ni mogel podpirati zločinske organizacije, ki se ni borila proti okupatorju ampak proti lastnim bratom, ki bi jim mogli v boju za oblast škodovati. Imel sem take službe, kjer sem mogel več dobrega narediti za naše ljudi, kot bi pri domobrancih. Prosil sem pa Homcovega Janeza, naj mi sporoči, kdar bi se mu zdelo potrebno. Večkrat sem ga vprašal, če je treba, pa je vselej rekel, naj še počakam. Nazadnje, ko sem mislil, da mi ne zaupa več, sem ga odkrito vprašal, zakaj me noče. Tudi on mi je odkrito odgovoril: "Saj ti nisi za to! Jaz sem dostikrat razočaran, ti bi bil pa še bolj."

29.maja 1945, torek

Govore, da bomo preseljeni in da bomo mi smeli vzeti s seboj vozove, vprego, bicikle in sploh vse, kar ima kdo, med tem ko so domobranci smeli vzeti samo nahrbtnike.

30.maja 1945, sredo

Karte za hrano še imamo, toda trgovci se vedno bolj branijo, dajati nanje.

31.maja 1945, četrtek

Praznik Sv. Rešnjega Telesa. Po maši se je kot blisk raznesla vest, da Angleži vozijo domobrance v Slovenijo, kjer jih partizani mučijo in do 80% pomore. General Krener in skoraj vsi drugi častniki, ki so bili še v taborišču, so čez noč izginili. V taborišču vlada splošen obup. Mi te novice kar nismo mogli verjeti, a so jo potrdili neki gospodje, ki so prišli iz Celovca.

Ob 6^h popoldne je na sestanku zastopnikov občin poročal g. Dr. V. Meršol, da je tudi 1.zbor prejel povelje, naj se pripravimo za vrnitev. Na prošnjo g. Dr. Meršola sta intervenirala pri komandantu majorja Barry in Johnson in dosegla, da lahko gre domov, kdor hoče, kdor noče, pa lahko ostane tu.

V maju 1945 so dali svoje življenje za "svobodo":

1. Trček Anton, roj. 1928 v Mrzlem vrhu, padel maja 1945 na Sinjem vrhu
2. Cepin Franc, roj. 1911 v Žireh, umrl maja 1945 v Buchenwaldu
3. Erznožnik Anton, roj. 1923 v Žirovskem vrhu, umrl maja 1945 v Dachau
4. Mravlje Jakob, roj. 1894 v Hlevišah, umrl maja 1945 v Dachau
5. Demšar Rado, roj. 1921 v Stari vasi, padel 1.maja 1945 v Ribnici
6. Peternelj Franc, roj. 1924 v Jarčji dolini, umrl 5.maja 1945 v Gradcu
7. Ivanov Matevž, roj. 1929 v Žireh, umrl 9.maja 1945 na Fužinah
8. Mrovlje Pavel, roj. 1930 v Žireh, umrl 9.maja 1945 na Fužinah
9. Demšar Janez, roj. 1922 v Stari vasi,

umrl 17.maja 1945 v Gorici

10. Žust Janez, roj. 1903 v župniji Sv.Trije Kralji, pogrešan 1945 pri Cerknu
11. Peternelj Franc, roj. 1892 v Žireh, ubit maja 1945 v Loki
12. Kavčič Anton, roj. 1915 v Žireh, pogrešan maja 1945
13. Šubic Janez, roj. 1927 v Stari vasi, pogrešan maja 1945 v Loki
14. Demšar Alojz, roj. 1920 na Ledinici, ustreljen 16.maja 1945 na Koroškem
15. Tolar Franc, roj. 1908 v Jarčji dolini, padel 1.maja 1945 pri Trstu
16. Zajec Viktor, roj. 1927 na Dobračevi, ustreljen maja 1945 na poti proti Blegošu
17. Stanovnik Andrej, roj. 1926 v Žireh, ustreljen 5.ali 6.maja 1945 v Loki
18. Jereb Janez, roj. 1906 v Žirovskem vrhu, umrl maja 1945 v Mathausenu

Za mnoge, ki so jih pomorili partizani, se ne ve, ali so umrli v maju ali juniju 1945.

Naj se zopet obrnimo na knjigo Janeza Arneža za opis takratnih razmer:

Fear of communist persecution induced over 20,000 Slovenians in May of 1945 to seek refuge in the territories that were in the process of being occupied by British and American Armed Forces, in Austria and Italy. Well over ten thousand Slovenian refugees belonged to the Slovenian anti-communist defense forces, organized for the self-defense against communist guerillas. At that time the British Army in Austria made a deal with Yugoslav communists. The British promised to forcibly repatriate Slovenian anti-communists to Yugoslavia if the Yugoslavs promised to pull their military detachments

from Austria. The British, using the ruse of sending these Slovenians to Italy coolly handed them over to Yugoslav Communists on the Austro-Yugoslav border. Over ten thousand of these forcibly repatriated Slovenians were executed by Yugoslav Communists and buried in mass graves. When news of this massacre circulated, horrified Slovenians abroad tried all avenues to reach influential British officials in order to ask them for protection of the remaining Slovenian refugees. Their effort succeeded when Field-Marshal Alexander ordered a stop to all forced repatriation.

JUNIJ 1945

1.junija 1945, petek

Na sestanku je govoril dr. Evald Vračko. S solzami v očeh je priznal, da so bili domobranci izdani. Nek Srb, ki je pri Radovljici ušel, ko so jih partizani gnali, zvezane z žico, je poročal, da so partizani umorili kakih 200 Srbov in da Angleži pošiljajo domobrance čez Pliberk in Jesenice v Jugoslavijo.

Dr. Vračko, ki je tudi poslal nazaj enega ali dva sinova, je jokal, ko je poročal o mučenju naše vojske. (Tudi sinovi predsednika dr. Jožeta Basaja so bili poslani nazaj v Jugoslavijo. To je dokaz, da dr. Basaj ni bil izdajavec.)

2.junija 1945, sobota

Obšel sem sedem mesnic v mestu in končno dobil mesa na karte; drugod so rekli, da ne dajo nanje nič več. (Karte nam je zapustil naš župan pred odhodom.)

Popoldne smo vsi moški čistili travnik, kjer so prej taborili domobranci, navlake.

Odhod 220 civilistov, ki so se prostovoljno javili za povratek domov, je odložen; med tem se jih je več kot 100 skesalo. Iz naše skupine bo šel samo neki kmet iz Žirovskega vrha. (To je bil Štrajt, ki je domobrancem pripeljal prtljago.)

3.junija 1945, nedelja

Z drugimi povratniki je res odšel domov naš kmet, s konjem in vozom. Z njim tudi štirje drugi rojaki, ki so delali že po dve ali štiri leta na Koroškem, pa niso prej prišli v taborišče.

4.junija 1945, ponedeljek

Opoldne se je pripeljal z velikim spremstvom komandant 8.armade feldmaršal Aleksander, poveljnik vsega Sredozemlja. G. Dr. Meršolu je obljubil, da ne bo nihče več prisiljen vrniti se v domovino. Ta novica nas je zelo potolažila, ker smo se še vedno bali nasilne vrnitve.

Feldmaršal je hodil po taborišču v škotskem križastem krilu.

5.junija 1945, torek

Že ob 4^h zjutraj je bilo vse živahno v taborišču zaradi novice, da bodo Angleži zasedli Slovenijo in da oborožujejo domobrance na Ljubelju. Tudi največji lahkoverneži so na novico kmalu pozabili.

6.junija 1945, sreda

Razen driske so začele ljudi skrbeti uši. Mici, ki se še ni pozdravila od griže, je dobila uši v laseh; te strašno srbe.

Tudi hrane je začelo primanjkovati. Begunci so po večini pojedli svoje reserve, dobi se pa malo: po 300 gr kruha na dan, drugega pa skoraj nič. Vse kaže, da bomo stradali.

7.junija 1945, četrtek

Vodstvo taborišča je naročilo vodjem vseh skupin, naj popišejo vse člane, njih izobrazbo, delovno sposobnost, pa tudi vse vozove in bicikle. Kaj hočejo z nami?

Med Žirovce je: 15 čevljarjev, 7 kmetov, 2 krojača, 2 strojarja in po en mesar, pek, kovač, šofer, mizar, šteparica in nekaj drugih obrti. Vsi imamo 19 koles.

Po obrazu so se mi začele delati hraste, da se ne morem briti; verjetno od umazane vode.

8.junija 1945, petek

Izšel je poziv, naj vsak odda nemške marke in italijanske lire. (Ne spominjam se, da bi kdaj dobili to nazaj ali zamenjano.)

9.junija 1945, sobota

Ves dan sem ležal v šotoru. Neka vročina pritiska v želodcu, da sem oslabel.

Sedaj ne prejemamo skoro nič drugega, kot kruh. Za vse Notranjce dobi hrano rakovski župan Mihevc, ki je pa včasih proti nam tako surov, da težko potrpite. Med nami so močni kmečki

fantje, ki potrebujejo dvakrat toliko hrane kot jaz, pa je ne dobe; ti so že lačni, kajti tisto, kar so nam pustili domobranci, je pošlo, dobimo pa premalo. Okoliški kmetje ne dajo nič; je preveč prosilcev.

Prvi mesec je minil, odkar smo odšli iz Kranja. Veliko smo pretrpeli, pa se ne kesamo.

10.junija 1945, nedelja

Govori se, da bomo morali oddati vse knjige, vole, vozove in baje tudi bicikle.

Zvečer je govoril Fr. Erpič o svojem obisku v Kranju. Vsi smo ga poslušali in - molčali. Kdor sme iti sedaj v Slovenijo, ni zanesljiv, oziramo je zanesljiv komunist.

11.junija 1945, ponedeljek

G. dr. Puc me je poslal z avtom Rdečega križa v neko bolnico zaradi hrast, ki se mi delajo po obrazu, da se ne morem briti. Pred bolnico je bil na straži partizan. Ker v bolnici ni prostora, so mi dali samo recept za neko mažo.

12.junija 1945, torek

Cilka in Vinko sta šla v Žihpolje, kjer sta dobila hrušk in 1 kg koruzne moke - za moj rojstni dan.

Pravijo, da je v Škofji Loki zaprtih 3,000 domobrancev.

13.junija 1945, sreda

Od Cerkničanov smo kupili 20 kg kravjega mesa po 200 lir ali 33 mark kg. To

bo za 45 ljudi za dva dni. O, ko bi imeli še tisti krompir izpod Ljubelja! Popoldne smo pojedli zadnji dve ribji konzervi iz Kranja - za moj god. Pijače ni bilo treba, saj je lilo ves dan tudi skozi streho, ponoči je pa stala voda v šotoru do ležišč. (To noč sem se našel revme, ki me je potem mučila več let.)

14.junija 1945, četrtek

Iz Škofje Loke je prišel nek domobranec in povedal, da partizani mučijo in streljajo domobrance v množicah. Nekaj žrtev je navedel z imenom.

15.junija 1945, petek

Govore, da se bomo prihodnji teden selili v drugo taborišče nedaleč od tu. Vsi se bojimo, da bomo tudi mi poslani nazaj v Slovenijo.

Hraste na obrazu se dobro zdravijo.

16.junija 1945, sobota

Naš mesar kolje mule, vole, in krave ves dan, zato imamo spet dosti mesa.

Prejeli smo izkaznice; moja ima številko 4786 M 38.

Goveje meso je po 150 lir, konjsko po 100 lir, 1 kg kruha stane 250 lir. Za deset cigaret se dobi 1 kg koruzne moke, če imaš srečo.

V sosednjem šotoru se je pojavil tifus. Upamo, da bo to morda zavleklo našo selitev.

17.junija 1945, nedelja

Šli smo v Žihpolje in k Sv. Urhu, če bi mogli kje dobiti kaj hrane. Dobili smo košček kruha in liter mleka, moke pa nikjer.

Prebivalci simpatizirajo z nami le deloma; večina želi, da bi mi čimprej odšli.

Ko smo se vrnili v taborišče, nas je čakal golaž.

Dopoldne so se pripeljali v taborišče trije partizani z avtom. Policija jih je ustavila, toda šofer je hotel bežati. Množica ga je ujela in hotela linčati. Sovraštvo do partizanov je brezmejno.

18.junija 1945, ponedeljek

Dosedanji komandant taborišča major Barry je odšel. Pevci so mu zapeli za slovo nekaj pesmi. Novi komandant major Bell je potrdil obljubo, da ne bo nihče proti svoji volji poslan domov. Ves dan nismo dobili nič hrane.

Sanjal sem o starših; njihova usoda me zelo skrbi.

19.junija 1945, torek

Lačni smo. K sreči je Karel dobil nekje železa za okovanje koles in ga prodal nekemu kmetu za 50 kg krompirja.

Popoldne smo dobili več hrane kot navadno: namesto po 300 gr, smo dobili po 400 gr kruha, nekaj fižola, zdroba in druge

hrane. Še bomo živele!

21.junija 1945, četrtek

Zvedeli smo, da se bomo prihodnji teden preselili nekam na sever Koroške.

Spet sem sanjal, kako sem tekel pred partizani čez Žirovski vrh in o mesu in kosteh, ki sem jih prenašal in deloma jedel doma v Žireh.

22.junija 1945, petek

V torek bo preseljenih 2,000 beguncev, po večini Gorenjcev, v Lienz; v sredo pa 1,400 Dolenjcev v Spittal ob Dravi. Za Lienz so se prijavili tudi trije naši.

23.junija 1945, sobota

Popoldne sem kasiral denar, ko je Mire pobil kravo in prodajal meso. Danes stane 1 kg 12 RM ali 150 lir. Za kravo je dal 500 RM, za meso pa dobil 2,000 RM. Nekateri mu zamerijo, ker izkorišča stisko drugih, sami si pa ne znajo pomagati. Mire tudi odkrito pove vsakemu njegove napake, zato so jezni nanj.

Zvečer smo kurili kresove.

Po drugi svetovni vojni so taboriščne uprave v Evropi prevažale begunce v tovornjakah, kakor se vidi na ti sliki. Nimam slike iz Avstrije, torej uporabljam to sliko iz Belgije. (Foto je iz knjige "D Ps: Europe's Displaced Persons, 1945-1951" napisal Mark Wyman.).

24.junija 1945, nedelja

V času, ko še vse taborišče žaluje za sorodniki, prijatelji in znanci, ki so bili poslani v smrt, je naše vodstvo priredilo koncert narodnih pesmi pred cerkvijo, menda, da bi pri dvajset navzočih Angležih vzbudilo usmiljenje za nas ki smo še ostali živi.

25.junija 1945, ponedeljek

Popoldne smo zvedeli, da se mora do nedelje vse taborišče raziti. Preselili nas bodo v Lienz, Spittal, Št. Vid in Judenburg. Mi smo se prijavi za Št. Vid ob Glini. Morda me še čaka gori delo v Mlekarni?

26.junija 1945, torek

Že ob šestih zjutraj je bilo vse okrog nas živahno. Vsi naši sosede Notranjci gredo z Gorenjci v Lienz. Naša skupina se je zmanjšala na 38 oseb; trije bodo ostali v okolici Celovca, enajst jih hoče iti v Lienz, ostali želimo v Št. Vid. Popoldne ob 5^h nam je dr. Vračko povedal, da gremo jutri zjutraj ob 6^h vsi v Spittal, nekaj ur pozneje pa, da odidemo v četrtek.

27.junija 1945, sredo

Dopoldne so odpeljali s tovornimi avtomobili 1,400 oseb v Spittal. Ker smo mi prejeli hrano pri Notranjcih, ki so včeraj odšli, je nastala zmeda in mi nismo prejeli včeraj nič hrane. Hodil sem od pisarne do skladišča in končno zvedel, da je našo

hrano prejel županov namestnik z Ježice. Iskal sem in našel nekega kmeta, ki je v svojem pokritem lojtrskem vozu sušil naše hlebe.

Popoldne so povedali, da so vsi transporti z vlakom odloženi.

28.junija 1945, četrtek

Dopoldne so odpeljali z avtomobili 300 ljudi v Št. Vid. Taborišče je skoro prazno. Popoldne so šteli ljudi: več sto jih manjka. Šest naših se je odpeljalo v Spittal, čeprav niso bili na seznamu. Mi tudi za ta dan nismo dobili hrane. V pisarni so rekli, da jo dobimo, kakor hitro bodo naredili nov

V vetrinjskem taborišču smo živeli od 10. maja - 29. junija 1945. Od tam so nas premestili v taborišče Liechtenstein pri Judenburgu, kjer smo ostali do aprila 1948.

seznam, to so pa odlašali od jutra do večera in od dne do dne. Postali smo lačni in nestrpni. V skladišču smo videli, ko so hodili ljudje po kruh, pa je vpraševal neki dečko svojega očeta, profesorja: "Papa, koliko naj dam temu? Četrtno, polovično ali cel hleb?" Hlebi so bili zloženi ob steni. Dve ali tri spodnje vrste že čisto plesnive; znak, da že dolgo niso vsega kruha razdelili. Mleka so pripeljali v taborišče vsak dan nekaj velikih kant. Mi smo ga dobili samo enkrat, ko se je skisalo. Za nas ni bilo niti drobtine.

Ker smo bili v žirovski skupini skoro sami moški, so nas osumili, da smo komunisti ali vsaj njih simpatizerji. Zakaj pa niste šli z drugimi v Palmanovo? In so po tej sodbi z nami ravnali.

Ob tej priliki sem ponovno spoznal, da pameti ne da človeku nobena šola, niti univerza ne, če mu je ni Bog dal. Neki kmečki fant, ki je bil dve leti pri domobrancih, je rekel, "Kdor nad Dravo, kjer smo morali odložiti orožje ni spoznal, da smo poraženi, temu ni pomoči." In je temu dosledno ravnal: v Vetrinju se ni pridružil domobrancem, ampak nam civilistom.

V podstrešju tovarne smo našli bančnega uradnika, ko je polnil zaboje s "privarčevano" hrano. (Nekdo se je pozneje hvalil, da mu je ukradel 50 kg masla. Iz svoje skušnje vem, da noben človek ne more nikoli vsem ustreči in da se pri največji vestnosti lahko zmoti, nisem pa verjel, da bi bili vodilni ljudje tako nepošteni, kakor so jih drugi sumili. Moje brezmejno zaupanje v naše voditelje se je tiste dni močno omajalo, pozneje v taborišču pa popolnoma

zrušilo. Čim bliže sem jim bil, tem bolj sem spoznaval gnilobo naše jare gospode. Namesto dokaza, da kdo ni pošten, sem zahteval dokaz, da je.)

*"Zakaj to pišeš?" bo rekel kdo.
"Čim bolj boš mešal, tem bolj bo smrdelo!"
To so pač moji spomini. O nesposobnosti in nepoštenju taboriščnih vodstev bi se dalo napisati še veliko več. Tudi zgodovina ni vedno lepa in vesela, pa jo vendar pišejo.*

29.junija 1945, petek

Vstal sem ob 5^h. Pred šesto sem bil v pisarni in videl, da smo vsi Žirovci določeni za v Judenburg. Bivši uradnik Jugoslovanske tiskarne nam je povedal, da je naša hrana že v zabojih in da jo dobimo med potjo, ko bomo kje počivali. Ob 8^h se odpeljemo.

Ob tričetrt na deset smo se res odpeljali v devet tovornih avtomobilih po kakih 25 oseb. Mi smo takoj pripravili odejo, da bi jo vrgli šoferju čez šipo, če bi na križišču zavil proti Ljubelju. Kmalu smo spoznali, da nas to pot Angleži niso nalagali, vendar smo ostali še vso pot budni.

Ob 11^h je naša kolona ustavila pri Althofenu. Angleži so pili kavo in jo dali tudi nam. Prava kava z mlekom po dolgem času! Naš najvišji spremljevalec je rekel, da za delitev hrane iz zaboja ni časa; jo bo razdelil takoj, ko pridemo v Judenburg.

Ob eni popoldne smo se pripeljali v Judenburg. Ne vem, zakaj so nas peljali mimo mesta proti Muri. Ko smo zagledali onstran reke na visokem drogu rdečo zastavo s srpom in kladivom in rdečo

zvezdo, smo se prestrašili, misleč, da nas bodo Angleži zapeljali čez most k Rusom. (Delček tega občutka ima človek, ko prvič zagleda rdečo zvezdo na kapi Titovega vojaka.) Pavle je spet pripravil odejo, ki je pa - hvala Bogu - ni bilo treba rabiti. Tovornjaki so zavili na zadnjem križišču pred Muro na desno in nas peljali nazaj v mesto, v kasarno nekdanjega 17. pešpolka, kjer je moj ata služil 3 leta kadrovskega roka.

Razglednica Judenburga (brez datuma, a gotovo okoli 1940)

Najprej smo morali oddati zaboje s hrano, potem so nas razkužili z DDT praškom, nato popisali in nam dali eno sobo (63A). Ena soba za kakih 20 moških in 3 ali 4 ženske?! Mici je bila zelo nesrečna. Očitala mi je, da se nič ne pobrigam, da bi ženske dobile posebno sobo.

Ob pol 7^h sem oddal seznam stanovalcev v pisarni, ob 7^h smo končno dobili večerje, prav tako, kakor drugi begunci, ki so bili že prej tam. Našo "privarčevano" hrano so razdelili na vse enako. Vendar: hvala Bogu! Po treh dneh smo se spet za silo najedli.

V kasarni smo ostali dva dni, potem so pa nas preselili "za stalno" v taborišče Liechtenstein zunaj mesta, kjer nas je samo Mura ločila od Rusov.

(Ko smo pozneje hodili ob Muri v mesto smo se čudili zakaj je na njenem bregu toliko grobov, okrašenih s cvetjem. Čez dolgo časa smo zvedeli, da so tu pokopani Kozaki/Vlasovci, ki so jih Angleži hoteli izročiti Rusom. Kolono avtomobilov, ki so vozili Kozake "domov", sem videl nekaj tednov prej na nekem križišču v Celovcu: spredaj je vozil Angleški tank, za njim en tovornjak s Kozaki, nato motorna prikolica s strojnico, spet en tovornjak itd, itd. Peljali so jih kot zločince. Ko je kolona pripeljala v Judenburg do mosta čez Muro, so Kozaki spoznali, da ni več rešitev; na drugi strani reke Mure jim je mahala v pozdrav krvava rdeča ruska zastava s kladivom in srpom na visokem drogu. Sredi mosta so si medsebojno rezali vratove in skakali čez ograjo v vodo, ki je na tistem mestu zelo globoka. Utopljenec so

domačini potegnili na suho in jih na mestu pokopali, grobove pa krasili s cvetjem.)

(Menda so ti Kozaki bili Vlasovci. Kdo so bili Vlasovci? Kmalu po napadu Nemčije na Rusijo (22.6.1941), so Rusi poslali proti nemškim tankom veliko edinico konjenice pod poveljstvom generala Vlasova. Ta je videl, da je borba s konji proti tankom samomor, zato se je raje Nemcem udal brez boja. Nemci so kapitulacijo sprejeli in poslali edinico v zaledje v boj proti partizanom, pa konji tudi proti gverili niso bili uspešni.)

Kljub temu, da nas je kakih 22 poleglo v eni sobi po golih tleh tako tesno, da sta morala brata Kokelj, ki sta bila najdaljša, moleti noge skozi odprta vrata, smo kar hitro pospali. Meni se je zdel velik napredek priti z mokrega travnika na suhi pod in pod streho.

Razkuženje beguncev z DDT praškom v taborišču Linz, Avstrija, julij 1945 (iz U.S. Army Medicine History Archives)

Begunsko Življenje v Judenburgu

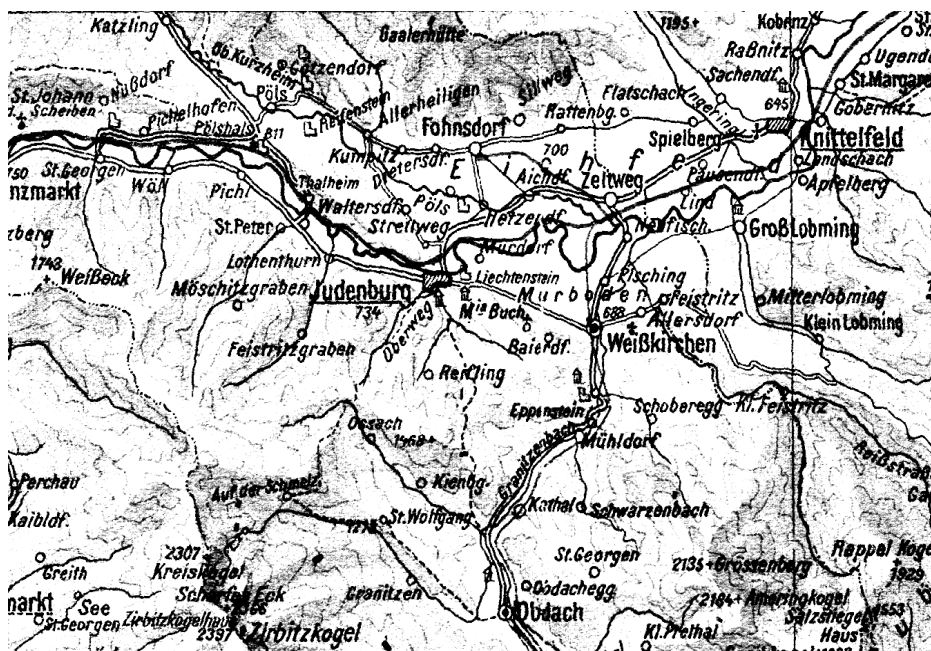
Dodatek, napisan 18. feb. 2002:

Na dan sv. Petra, 29. junija 1945, ko smo se pripeljali iz Vetrinja, smo se znašli v kasarni pešpolka št. 17, v katerem so služili cesarju kranjski Janezi. Moj oče je bil tu tri leta v dveh stoletjih 1800 in 1900. Tam je kmalu po prihodu kupil knjigo, "Nemščina brez učitelja" in se v treh letih navadil govoriti perfektno nemško. Spominjam se trgovskega potnika Adlerja, ki je pred prvo svetovno vojno prihajal v Žiri iz Gradca prodajat usnje. S seboj je vselej vzela Kopšetovega Johana - za tolmača. Johan je dobro vedel, da ata ne potrebuje tolmača, in se je z nami (otroki) igral, ko sta ata in Adler

sklepala kupčije. Adler nam je potem vselej delil čokolado v srebrnem papirju.

Johan je bil zadnji potomec rodbine Kopše, ki je imela največjo hišo v Žireh, 4 ali 5 nadstropno. Eno roko je imel leseno; menda se je pri lovu ponesrečil. Hodil je v cerkvo vsako nedeljo v četrto klop in bil nekak redar za nekaj klopi pred in za njim. Če se je kak mulc nedostojno obnašal, je vstal in zamahnil s svojim dolgim rožnim vencem v tisto smer.

"Nemščina brez učitelja" je ata prinesel domov in skoro 40 let pozneje (1938) sem se tudi jaz učil iz nje nemško, skoro 30 let pozneje pa še moj sin Janez, ki še hrani knjižico.

Ta karta od leta 1937 kaže okolico Judenburga, Avstrija. Taborišče Liechtenstein je na desno, ali na vzhod, od Judenburga. Taboriščne oblasti so dovolili beguncem, da so hodili svobodno do 10 kilometrov od taborišča. Mi smo večkrat hodili k bližnje vasi. Temna črta, ki teče od leve do desne je reka Mura.

Judenburg je ostal sedež 17. pešpolka vse do konca Habsburške monarhije. Kranjski Janezi so se tudi v prvi svetovni vojni izkazali za odlične branitelje domovine, zato so jim dali priimek "Železni." Vendar jim ni bilo všeč, da jih je general Svetozar Boroevič hotel imeti za edine branitelje domovine, saj so že v Karpatih umirali v množicah pod ruskim valjarjem. Ko so jih leta 1917 hoteli poslati na italijansko fronto, so se uprli in odšli v gozdove (Ata ni bil zraven, ker je že pred odšel na italijansko fronto). Madžari so jih ujeli čez 70. Postavili so jih v vrsto in vsakega desetega vzeli in vseh 7 postrelili. Na pokopališču v Judenburgu smo obiskali njih spomenik.

Judenburg so koncem vojske 1945 zasedli Rusi, ki so zapustili med prebivalci slab spomin. Za vsak zločin, ki je bil takrat narejen v Judenburgu in okolici, so obdolžili Ruse. Čeprav so Judenburžani po večini socialdemokrati, so obljubili, da bodo poromali vsako soboto na Marijino božjo pot v Weisskirchen, če jih bo rešila Rusov.

Zapomnili so se tudi njihovo zaostalost: neki Rus je vzel nekje veliko stensko uro, jo nesel k urarju in zahteval, naj naredi dve majhni. Pozneje, ko smo stanovali v barakah na desni strani Mure, sem sam opazoval Rusa na drugi strani reke, ko je z desno roko vodil žensko kolo in zvončkljal, z levo pa pogledoval na žensko urico. Vse je bilo novo zanj, voziti kolo tudi ni znal.

Ob Muri sem videl tovarno kos znane pod znamko *Steyr*, pa se mi je zdela premajhna da bi mogla izdelovati za izvoz. (Kose znamke *Steyr* so prodajali v Ameriki

še 50 let poznej v Smrekarjevi trgovini.)

Nemčija je med vojno zgradila na levi strani Mure veliko orožno tovarno *Göring Werke*. Nekoč so poklicali v taboriščno pisarno Angleži, ki so imeli tovarno zasedano, naj pošljejo enega delavca. Določili so mene in s tovarnjakom so prišli pome. Ne vem, zakaj. Velika tovarna je bila čisto prazna in tudi očiščena. Samo v enem kotu sem našel skladanico menda že kovanih jeklenih kosov, dolgih skoro en meter, namenjenih za izdelavo letalskih strojnih pušk. Nekaj metrov proč je stala majhna zidana hiša, katere konec je bil podrt. V njej je bilo nameščeno strojno kladivo, pa ga Rusi niso mogli odpeljati drugače kot da so en konec hiše podrli. V vsej tovarni ni bilo niti enega stroja. Rusi so jih odpeljali 3,000 vagonov - so rekli, če bi jih 300, bi bilo veliko.

Ker mi niso nič pokazali, kaj bi bilo treba narediti, sem si ogledal tovarno - njeno velikost, drugega ni bilo nič. Kuharja sem vprašal, če bi mu mogel kaj pomagati, pa je rekel, da lahko vse sam naredi. Videl sem, kako je opral veliko, mastno pekačo - vanjo je nalil bencina, ga vžgal, malo počakal in obrisal.

Nazaj me je vozil isti voznik, Skač (Škot). Ker mi je bila vsaka njegova druga beseda neznana, sva se slabo razumela. Doma sem iskal v dr. Kern slovarju, kaj bi to pomenilo, pa nisem našel odgovora. Enako v drugem. Sklenil sem, da bom zvečer vprašal učiteljico v angleščini; ona bo že vedela, saj gre vsako poletje za nekaj časa v Anglijo služiti za deklo, da se je učila angleško. Ko sem šel zvečer k tečaju, sem pobaral sošolca, ki je znal angleško bolje kot

jaz, kaj tista beseda pomeni, pa se je zasmejal in rekel: "Gospodično učiteljico pa nikar ne vprašaj kaj takega."

Slovenski slovar je majhen, pa ni nič škoda, če nima takih besed. Pri vojaki sem spoznal, da jih imajo razen Srbov tudi Arnavti in Madžari, sedaj pa vidim, da spadajo na Balkan tudi Angleži.

Nekega pismenega Srba sem pri vojaki vprašal, če ga ni nič sram tako govoriti, pa mi je odgovoril: "E, pa to je naša navika; ako idem čiči (stricu), ne smem, da mu psujem ženku, majku, sestricu, pa mu psujem sliko svetog Ilije."

Na polju zunaj mesta Judenburga so mi pokazali majhno, staro hišico. "Tu je pred 400 let nabiral prostovoljce za osvoboditev Svete dežele Janez Kapistran," so rekli.

Ob Muri, blizu *Steyr* tovarne kos je tudi majhna cerkvica, v kateri so se shajali menda Unijati (Kristjani z Rusije, ki so se združili z Rimom). Neke nedelje sem šel pogledat. Služba božja je trajala dobri dve uri. Gregorijansko petje mi je ugajalo.

Nekaj kilometrov zunaj mesta je znana Marijina božja pot Weisskirchen, še malo naprej pa velik kamnolom. Nekoč so njegovi lastniki prosili naše taborišče, da bi jim poslali nekaj dobrih, močnih delavcev. Iz previdnosti nisem priporočal nobenega dela, če se nisem sam prepričal, kakšno delo in pod kakšnimi pogoji se ponuja. Do sedaj sta ostala samo dva dobra delodajalca: Angleži na letališču Zeltweg in Angleži za delo v gozdu. V Zeltwegu na bivšem nemškem vojaškem letališču so bili naši

ljudje zaposleni z uničevanjem nemške opreme in arhivov, za kar so prejeli nekaj plače in toplo kosilo vsak dan. Za delo v gozdu so tudi prejeli nekaj plače in dodatno hrano; vsak je tudi imel možnost, narediti vsak dan veliko butaro vej, ki je pomenila še stranski dohodek. Težava je bila z angleškimi šoferji, ko so prihajali po nje vsak dan zelo neredno ali sploh ne.

S svakom sva šla pogledat tudi v kamnolom pri Weisskirchen. Našla sva samo enega delavca. Po kratkem razgovoru je nama takoj odsvetoval delo v kamnolomu. Delo je težko in zahteva mnogo delovne obleke in dobre hrane. Ker ni v bližini nobene revstracije, bi moral hrano donášati s seboj, kar tudi ni dobro. Nazadnje nama je pokazal nekaj kosov napol dragocenega kamna (*onyx*), ki ga nalete pri lomljenju kamna in se uporablja za izdelavo obtežil na pisalnih mizah, za pepelnike, in podobno. Tam dobivajo tudi naravno sljudo (*mica*), ki so jo včasih rabili za okna vratc pri pečeh. Je zelo tenka in prozorna kot steklo, pa negorljiva in nezdroljiva. Najde se skupaj v mnogih plasteh. V Weisskirchen smo hodili po osojni stezi, ob kateri je ležal vojaški material. Na nekemu kraju je dolgo ležala ob stezi "Panzerfaust" (kakor bazooka za razbijanje tankov), malo proč pa škatla dinamita. To se je v dežju namočilo in razpadlo.

V gozdovih okrog mesta so rastle lepe kosmulje in brusnice, pa tudi prave gobe in jurčki. Domačini so radi dali za to kruh.

Čez dan ali dva smo se preselili v taborišče Liechtenstein ob Muri. Ime so povzeli po razvalinah gradu Liechtensteina

ob cesti v Weisskirchen, ki ga je verjetno dal porušiti Jožef II (1780 - 1790). Grajska pristava je pa še stala prav blizu taborišča. Lastnik je med vojno padel kot pilot, vdova z dvema otrokoma se je pa nato poročila z uradnikom UNRR-e.

Rodovina Liechtenstein je v sorodstvu s knežjo rodbino Lichtenstein v Vetrinju. Ločita se samo po črki *e* za *Li*.

Malo dalje ob Muri je bilo še eno taborišče "Murdorf," kjer so naselili najprej Jude, potem pa Hrvate. Vmes med obema je pa "Tiroler Siedlung," naselbina Južnih Tirolcev, ki so se priselili, ko je Hitler dal Južno Tirolsko Italiji.

Ko so nas pripeljali v Liechtenstein, so se naši ljudje kar razleteli po barakah in zasedali najboljše. Edino mi Žirovci in tri sestre Dobršek smo ostali pred upravno barako in čakali na dodelitev prostora. Pa je prišel vitez Podhorski, ki je bil določen za vodjo taborišča in se znašal ravno nad nami. "Vas bom dal vse zapreti!" je grozil. Končno, ko so vsi drugi zasedli njim najboljše barake, je prišel vodja in nas vodil v barako št. 27. Te ni maral nihče, ker je ostala skrita za barako s pralnicami in kopalnicami. Takoj prvo noč se je pokazalo, da smo mi zadeli terno (prvo nagrado). Samo v naši baraki ni bilo stenic, drugod ljudje niso mogli spati. V naši jih ni bilo, ker so v njej hranili perilo, da so dajali ljudem, ko so se hodili kopat.

Nam so dali prav za prav samo eno polovico barake - za 22 ljudi. Obsegala je približno 6 x 6 metrov. Postelje je bilo treba šele znositi skupaj. To so bili večinoma "bunkerji" z enim ležiščem spodaj, eno pa

zgoraj. Pa tudi teh je bilo premalo. Nekaj nas je moralo dolgo ležati na tleh. Da bi ženske imele nekaj posebe, smo dali posteljo samico pri vratih naši "materi" Mariji Lazar, ki je bila najstarejša med nami, moji nevesti Cilki in sestri Mici in meni pa na tleh. S to razdelitvijo smo bili vsi zadovoljni.

Ob prvem dežju ponoči smo preživeli prvo presenečenje: od stropa je tekel pravi curek vode ravno na naše ležišče. Malo razmaknili smo se in dali curku prostor, da je tekal v nastavljeno posodo, ki je pa bila hitro polna. Treba jo je bilo nositi ven.

Podnevi smo iskali luknje na strehi, pa je nismo našli. Izvrtali smo luknjo skozi steno in pritrdili pod strop lijak, ki je lovil curek in ga odvajal v cevko in skozi steno na prosto.

Saj ne vem več, če smo strop sploh imeli. Najbrž je bila med nami in nebom samo streha. In s čim smo vrtali, iz česa naredili lijak, ko nismo nič imeli? Sveder je naredil Jakob Podobnik, pa se mi zdi, da nekoliko pozneje, ko je delal košare za klekljarske povštre, lijak se je pa naredil tako, kot jih je včasih delala trgovka "Dekla" za bonbone.

Pozneje smo preiskovali še drugo polovico strehe in našli večjo luknjo daleč na drugem delu barake, pa je voda našla pot postrani pod pločevino.

Ker je mlada družina v drugi polovici barake imela majhnega otroka (in pozneje še dva) so napeljali skozi našo sobo elektriko v svoje stanovanje, da so na

električni pečki, narejeni na žgani opeki, kuhali mleko. Žici sta bili železni in nič izolirani, da sta ponoči močno žareli. Nekaj časa smo se bali, da bo prišlo do ognja, ko ni prišlo, smo se privadili. Električne je bilo premalo za razsvetljavo, zato so jo prepovedali rabiti za kurjavo. Pa kdo se je zanimal za prepovedi! Jakob Podobnik, ki ni mogel živeti brez dela, je zvečer v temi bral, ko ni mogel delati kaj bolj koristnega. "Kaj bi bilo, če bi prišlo do ognja, pa bi ne videli gasiti?" je rekel.

V upravi taborišča so bili: vitez Podhorski, vodja in uradniki dr. Erman, Dr. Est, Ivan Levičar, Venčeslav Šešek, Viktor Pip. Vsi drugi so bili juristi, samo Pip menda učitelj. Vsi skupaj niso znali govoriti nemško za enega. (Nemščina je bila uradni jezik, angleško je pa govoril samo vodja.)

Hrana v taborišču je bila slaba; najbolj smo pogrešali krompirja. Za taboriščnika je bilo predpisano 700 kalorij na dan (za Angleže 3.000). Ljudje so začeli kmalu govoriti, da v kuhinji kradejo. Jaz tega nisem verjel. Iz izkušnje vem, da kdor dela za javnost, ne more nikoli zadovoljiti vseh, tudi če dela vse pošteno.

Nekega dne sem po naključju spoznal, da imajo ljudje prav.

Na travniku ob taborišču so igrali naši in Angleži nogomet. Med gledalci sem spoznal _____. Po igri sem ga povabil v našo barako. Kmalu je dobil vabilo iz sosednje barake, naj obišče glavnega kuharja Zupana. Spomnil sem se, da sem mu nekaj važnega pozabil povedati. Šel sem ga povabit, naj pride še malo, ko utegnem. Opazil sem, da se je pri mizi mastil s pečeno

teletino, ki je mi nismo nikoli videli.

Nekega jutra so našli na vratih Zupanove barake odtise črne roke. Obdolžili so mojega svaka. On je pa rekel, "Če bi jaz vedel kdo krade v kuhinji, bi našli odtise moje roke na obrazu tatu."

Ljudje so se tudi pritoževali, da člani uprave hodijo po hrano v kuhinjo, namesto da bi čakali v dvorani v vrsti pod oknom, skozi katerega so delili hrano. Uprava UNRR-e je poslala upravi taborišča pismo, naj tudi oni hodijo po hrano v dvorano. Uprava taborišča je tisto pismo nabila nad oknom, skozi katerega so delili hrano. Naj ga vsak prebere! Saj nobeden ni razumel angleško! Niti uradniki ne! Ti so hodili še naprej v kuhinjo.

Da upravniki niso bili pošteni, se je tudi pokazalo, ko so pri neki preiskavi našli v sobi za pisarno okrog 200 škatel od UNRR-e namenjenih ljudem. Bile so odprte, iz njih so pa pobrali samo cigarete in čokolado.

Zgoraj sem zapisal, da smo najbolj pogrešali krompirja. Kadar je sila največja, je božja pomoč najbližja. Ko sem šel po poti med njivami proti gozdu, sem opazil, da so kmetje začeli kopati krompir na obsežnih njivah. Pravzaprav so ga izoravali in potem z nekakimi grabljami strojno pobirali. Na konceh njiv ga je ležalo precej lepega nepobranega. Šel sem domov po vrečo in ga nabral polno vrečo, da sem težko prinesel domov. Potem smo ga nabirali vsak dan in se založili z njim za zimo. Na koncu njiv smo našli še cele brazde nedotakljene; z rokami smo izbrskali iz njih velike gomole. Nihče nas ni oviral.

Prvi teden, ko smo mi nabirali krompir po bližnjih njivah, sta ga kopala na kmetijah, oddaljenih nekaj kilometrov, Franc Cerar in Vinko Kokelj, vsak pri drugem kmetu. V soboto ga je Franc pripeljal poln gnojni koš na dveh kolesih. Kmet mu je zaupal konja in koš. Vinko je kakih 50 kilogramov težko vrečo nosil kilometre daleč, da je prišel v taborišče kot Kristusov maternik (mučenec). To mu je dalo bolj pametno idejo - meni je naročil, naj ga mu izkopljem 50 kg in mi je dal mesno konservo.

Potem smo jedli krompir pet krat na dan. Kuhali smo ga na edini železni okrogli peči eden za drugim, ker je bilo prostora samo za en lonec. Ko je moja sestra Mici opazila, da je naš "ta mal" kuhal večkrat kot drugi, ga je objela okoli pasu in odstavila od peči. "Pusti še drugim malo časa," je rekla. "Ta mali" je odvrnil, da so drugi že odrasli, on se pa mora še zrediti, da bo velik kot drugi.

Kot povsod, je prišlo tudi tu do zlorabljanja božje pomoči: nekateri so začeli kuhati iz krompirja žganje, ki se je dobro prodalo. Nekoč me je neki jurist vprašal: "Kaj pa ti? Ali ne boš ti nič kuhal? Pri tem se zasluži!" Pojezilo me je, da sem izbruhnil, "Pri moj duš, če bi moral poginiti za lakoto, ne bi uničeval hrano za alkohol!"

Tisto leto smo prišli do množične preizkušnje, da ni res, da bi se človek od krompirja zredil. Petkrat na dan smo ga jedli, pa smo bili lačni. Krompir sam ne redi! Debel boš postal, če boš jedel mast s krompirjem! Te pa mi nismo imeli. Med največjimi ameriškimi reveži je največ "obese" (debelih) ljudi. Ameriškimi

zdravnikom bi priporočil, naj preuče, česa snedo več ti povodni konji - krompirja ali čokolade? Najtežjim naj ne predpisajo nič drugega kot petkrat na dan krompir brez vsakega dodatka pa naj bo kuhan v komašnah, tenstan ali kakor koli. Ribničani ga znajo pripraviti na trideset različnih načinov. Če bo to uspelo, bodo cene krompirja poskočile.

30.junija 1945, sobota (v taborišču *Liechtenstein*, blizu Judenburga)

Čeprav sem hitro zaspal, sem spal le kake 3-4 ure. Ob 8^h sem nesel poročilo sobnega starešine v pisarno, kjer je bil neki Francoz. Ob pol 9^h zajtrk, ob pol 10^h zbor na dvorišču.

Za prvi dan smo prejeli po 9 gr surovega masla, 400 gr kruha, 400 gr juhe. Mire je že šel k Muri gledat Ruse čez reko. Oni bi morali že oditi iz Avstrije, pa so odložili odhod na 8.julija, da bodo mogli odpeljati vse: izdelke, stroje, celo premog in hiše. Vlada mnenje, da do vojne med Anglijo in Rusijo mora priti.

Poleg nekaterih že omenjenih žrtev, ki so padle v maju ali juniju, je padlo še okrog 90 Žirovcev, večinoma v Škofji Loki in okolici. Vsi so bili mučeni in pomorjeni brez sodbe in brez dokaza krivde.

V taboriščnem uradu so poleg viteza Podhorskega še: dr. Est, dr. Erman, Venč. Šešek, Janez Levičar in Viktor Pip.

(Ker nobeden izmed Žirovcev ni bil vaje pisarniškega dela in so večinoma znali nemško še manj kot jaz, sem avtomatično

prevzemal vodstvo naše skupine, prepričan, da moram po svojih močeh pomagati. Nekateri so to razumeli, drugi so mi bili pa nevoščljivi in sumili, da iščem svoje koristi. Nekaj jih je bilo tudi nezadovoljnih, ker sem preveč sodeloval z Miretom - bivšim partizanom, ki je bil edini sposoben, kaj preskrbeti ali razdeliti.)

Naj citiram še sledeče poročilo angleškega kvekerja John Corsellis o taborišču v Vetrinju:

Under exceptionally difficult conditions the refugees ran the camp themselves with the minimum of equipment, and ran it well enough for its inmates to compare life at Viktring favourably with that at the camps to which they were later sent. Apart from having responsibility for the general administration of the camp and the collection and distribution of food, they registered all the inhabitants, prepared complete nominal rolls for their transfer to four separate camps, and ran a secondary school for 140 students with a comprehensive curriculum in a neighbouring farm house. ...

The administration of the Slovenes at Viktring and Lienz shows that they have enough competent leaders and skilled workers, and are a unified enough community, to be able to run their camp by themselves. If they are in the future concentrated in a camp or camps in which they would be in a majority, the most satisfactory course would seem to be to attach one or more liaison officers in an advisory rather than directory capacity. This would contribute greatly to the preservation of that individual and communal self-respect which is usually the first casualty in the

refugee camp.

JULIJ 1945

1.julija 1945, nedelja

Ob pol 6^h k maši, ob 8^h zajtrk, ob 9^h z avtomobili (tovornimi) v taborišče Liechtenstein (ob pristavi istega imena.) Kot samostan v Vetrinju, je tudi tu grad last knezov Lichtensteinov, a druge veje rodbine, zato malo razlike v imenu. V strmem skalovju nad cesto so še razvaline starega gradu, ki ga je najbrž dal podreti avstrijski cesar Jožef II (1780-1790).

Med tem, ko so drugi takoj planili po barakah in izbirali najboljše, smo mi čakali. In ravno nad nami se je znesel vitez Podhorsky, ki je bil določen za upravnika in kričal nad nami, da bo dal aretirati vsakega, ki bo sam iskal sobo. Čisto nazadnje so nam dodelili edino še prazno barako št. 27, ki je pa bila boljša kot druge. V vseh drugih so bile postelje in omare, polne stenic, naša, ki je služila za skladišče opranega perila, je bila brez opreme in brez stenic. Vse smo očistili in popravili, le postelj in omar ni. Pospali smo spet po tleh.

2.julija 1945, ponedeljek

Vstal ob 7^h. Na golih tleh in brez zglavja sem spal zelo slabo. Zajtrka ni bilo, za kosilo pa nekako zelje in suh krompir, malo in brez mesa.

Ob 11^h je prišel major in nam govoril v dvorani za zabavo. Ker je bil ves dan dež, sem igral šah (po več kot 20 letih) in vselej zgubil (z Miretom).

3.julija 1945, torek

Mrzlo; na hribih na severu je pobelil sneg.

Ob 8^h pri maši v baraki, popoldne v mesto. Nikjer ni dobiti ne knjige, ne časopisa. Karel mi je prinesel od nekod železno posteljo, pa sem jo dal 50 letni "materi" Mariji Lazar. Od 19 oseb v naši sobi, leže samo tri na postelji.

4.julija 1945, sreda

Spal sem dobro, Cilka pa slabo. Dopoldne smo šli mimo zdravnika. To je pregled! Popoldne na razvaline gradu in na vrh hriba, potem pa do taborišča Murdorf in domov.

Zaradi prepaha sem prehladil križ, da sem trd v hrbet kot poleno.

5.julija 1945, četrtek

Spet brez zajtrka. Ležali smo do 9^h, potem pa si skuhalo čaj. Kosilo je bilo zadostno; isto tudi večerja: juha z ječmenčkom in mlekom. Opoldne kruh s konzerviranim mesom, pa brez sladkorja, putra, sira in drugega (kot v kasarni). Ljudje so zelo nezadovoljni z vodstvom taborišča in se pogosto prepirajo.

6.julija 1945, petek

Ležal do 9^h (če vstanem, sem bolj lačen); ob pol 10^h je bil sestanek sobnih starešin zaradi pritožb in nepravilnosti v kuhinji in v skladišču. Ljudje zahtevajo kontrolo nad vsem, štab (Podhorsky, dr. Est, Zupan (kuhar) in drugi je ne dovolijo.

7.julija 1945, sobota

Po enem tednu smo prejeli prvič zajtrk: sladko kavo, opoldne pa riževo juho z mesom in zvečer po pol litra ješprenja in četrt litra mleka.

Dopoldne v mestu pri "Naraks"; zvečer pri litanijah videl 5 stenic; iz vseh špranj lezejo in s stropa se spuščajo na žrtve spodaj. Mire in Pavle Peterlin sta bila v Obdachu in prinesla po 4 litra mleka.

Pravijo, da bodo Rusi v ponedeljek odšli s severnega brega Mure. Ljudje srčno žele to, ker so bili Rusov že prvi dan siti. Preko reke sem opazoval enega, ki je v desni roki vodil žensko kolo, z levo pa zvončkľjal in pogledoval na zapestno uro; verjetno je oboje, uro in bicikel, prvič imel.

8.julija 1945, nedelja

Ob 9^h pri maši; zajtrka spet ni, opoldne pa riževa juha in zvečer samo kakih 5 gr putra ali sira. Ljudje so jezni.

Popoldne smo šli (z Mici, Cilko in Kokljevimi Francom) skozi *Neue Heimat* (med vojno zgrajeno naselje velikih zidanih hiš, namenjenih za Volksdeutscherje iz raznih dežel), k Muri in ob njej nazaj; hodili smo od 3 - 8^h. Na levem bregu Mure so Rusi, oblečeni kot mi pred 5 leti, igrali harmoniko, podobno kot Srbi. Zvečer čaj (mi smo kuhali tudi polento.)

9.julija 1945, ponedeljek

Dva meseca v izgnanstvu. Kokeljev Pavel je šel delat k nekemu kmetu v Obdach in z njim tudi Mire in Mici in Petelin. Mici

se je vrnila kmalu, ostali pa popoldne s polnimi čutarami mleka. Popoldne so naši in Angleži igrali nogomet na travniku ob taborišču, v Murdorf se je pa pripeljalo kakih 100 voz Hrvatov in Volksdeutscherjev (nekaj tudi k nam).

10.julija 1945, torek

Rusi zapuščajo tovarne. V Jugoslaviji se bodo kmalu vršile "najsvobodnejše volitve." Podpisali smo resolucijo proti vodstvu in kuharjem v taborišču, čeprav ne verjamem v vse obtožbe.

Nekako je g Malavašič Roman, začel izdajati svoj list *Dom ob Muri*, tipkan na enem listu vsak dan. V njem prinaša svetovne novice, poročila iz domovine in dogodke v taborišču. List je izšel v 10 izvodih, ki so šli od barake do barake. Tukaj navedem izvleček iz prve številke:

To naj bo naše dnevno glasilo, naš slovenski časopis, vez med vsemi Slovenci v Liechtensteinskem taborišču. Podpisane prispevke bo s hvaležnostjo sprejemal zaboj, nabit na baraki, kjer je pisarna. Ime avtorjev bo vsekakor ostalo tajno Zaradi pomanjkanja papirja je število izvodov zelo omejeno. Če bi papirja zmanjkalo, bo treba list ukiniti.

11.julija 1945, sreda

Karel in Vinko sta postavila železne postelje, Štrajt in Andrej lesene; tudi oba Podobnika, Feliks in Koklji jih zbijajo. Mnogi tudi delajo kovčege iz furnirnih plošč razdrtih omar.

12.julija 1945, četrtek

Anže, Rafael in Cene so šli delat k nekemu kmetu v Weidmansdorf. Zvečer so se vrnili zelo zadovoljni. Pravijo, da so imeli dobro in zadostno hrano. Oni radi delajo, mi pa tudi radi pojemo njihove obroke. Tudi Gropa bi rad šel z njimi, pa ga nobeden noče, ker je slab za delo, pa dober za jelo.

13.julija 1945, petek

Po 14 dneh smo videli prvo letalo; v Vetrinju so preletevali vsak dan, nekateri tovorni so leteli čisto nizko; Jugoslovani so jih nekaj sestrelili, ker so leteli čez jugoslovansko ozemlje - brez dovoljenja.

S kafrinim oljem, ki ga mi je dal šentjoški sanitejec Jožko Tominc, sem si že zelo pozdravil revmo v hrbtu.

Gutniku sem dal 3 kg pudinga za 4 kg moke. (Gutnik je bil Korošec, pred vojno častnik jugoslovanske vojske. Kot zaveden narodnjak je sodeloval s partizani in bil ranjen. Ko je ležal, je prišel do spoznanja, da je OF velika prevara in ko je ozdravel, je začel nastopati proti OF in NOB.)

14.julija 1945, sobota

Ležal do 8^h. Mire je prinesel na posteljo bele kave (mleko dobi vsak dan v Obdachu.) Namesto Pavleta Koklja sem delal 5 ur nova stranišča (latrine) in obnavljal stara in poslabšal bolezen v hrbtu.

Popoldne se je odpeljalo 105 Volksdeutscherjev v Celovec in dalje v Titovino (kakor imenujejo novo

Jugoslavijo), pa so se vrnilo zvečer ob 9^h.

Kurir iz Spittala poroča o mnogo slabših razmerah v Spittalu in Lienzu kot so tu.

Začel sem hoditi v tečaj za angleščino. Ker sem se začel učiti že v Kranju in tudi tu porabim največ časa za učenje, mi ne dela preglavic.

15.julija 1945, nedelja

Ob 11^h pri maši s slovenskim petjem v mestu.

Popoldne šel s Koklji (Franc, Pavel, in Cene) v Wolmerdorf, da bi se dogovorili z nekim kmetom glede plače, hrane, obleke. *Andrebauer* jim je dal liter mošta za plačilo in hotel, da bi ostali pri njem za stalno, moške so pa hoteli delati začasno in ostati vpisani v taborišču - da bi bili vedno obveščeni o razvoju naše usode.

Ko sem kmeta vprašal, koliko bi jim plačal, je rekel, da bi meni že dal nekaj, onim pa da hrano kolikor jim na karte pripada. Odgovoril sem, da jaz ne mislim ostati tu. Na vprašanje, če jim bo dal kaj obleke, je rekel, da bo poskusil dobiti kaj na *Wirtschaftsamtu*. (Naši so povedali, da so znosili nekega večera več voz vojaških oblek na podstrešje hleva.) Razšli smo se - brez pogodbe. Opoldne - "knedli".

16.julija 1945, ponedeljek

Popoldne od pol 3^h do pol 5^h v kinu. Film *Die Terra Zeigt* je tudi zastoj zanič. Spor s Cilko zaradi poznega odhoda in vstopnic. Nikdar več ne gre z menoj!

17.julija 1945, torek

Naredil 10 obešalnikov za obleko. Danes prepričan z Andreuzijem zaradi mila. Namesto, da bi razrezali vsak kos na več delov, smo prvič dali cele kose tistim, ki niso imeli nič, danes pa isti zahtevajo, ker je to milo boljše. Z Miretom sva sklenila, da ne bova delila ničesar več. Vedno kdo sumi, da se ne deli pošteno. Jaz bi rad pustil tudi sobno starešinstvo, pa ni nikogar, da bi prevzel.

18.julija 1945, sredo

Od 8 - 10^h kontrola vseh taboriščnikov. Tudi Kokelj Pavle in Cene, Žakelj Ivan in Rafael so morali ostati doma. Ti morajo delati po 16 ur na dan, Cene dela prostovoljno. Drugi so hudi nanj.

Andrebauer je prišel v pisarno in zahteval, da pošljejo "njegove" delavce na delo. Bivši domobranski stotnik Šusteršič ga je ozmerjal z nacistom in mu povedal, da sedaj nima nič besede: "Sedaj smo mi zmagovalci." Fantje so morali delati po 16 ur na dan samo za hrano. Kaj pa obleka, ko jo bodo raztrgali?

19.julija 1945, četrtek

Mire je šel včeraj s kolesom v Celovec, jaz pa v bližnjo vas, kjer sem dobil 1 liter pinjenega mleka. V Weisskirchhen je eno uro.

Prejel sem prva pisma od Silve iz Bač, od Lovreta iz Spittala in od nekoga iz Lienza. V Spittalu je bolje, v Lienzu slabše kot tu, najslabše pa v Sloveniji.

Silva piše, da je brat Vlado zaprt, mama si je zlomila roko, in je z atom v ljubljanski bolnici. Mici je obupana. O Julki ni nič vesti, isto ne o Jožetu; Janko je izgubljen že več kot eno leto, Stankota verjetno ne bomo videli več.

20.julija 1945, petek

Od 9 - pol 13^h hodili s Kokljem Francem čez Teeberg in čez hrib domov. Nikjer nismo dobili mleka, pač pa 4 gobe, za katere smo dobili 1 kg kruha. Po odhodu Mireta imamo dovolj jesti.

Popoldne, ko sem bil v šoli, je začela goretí sosednja delavnica; zgorele so tudi štiri hiše. Pomagal reševati.

21.julija 1945, sobota

Zjutraj dobil v mestu 60 dkg piškotov za zadnje Reismarke.

Vsi že imajo postelje, samo Cilka in jaz še ne. Ona je huda, ker se brigam samo za druge.

Rusi so morali nenadoma odpotovati iz tovarn na drugi strani Mure. V zadnjih dneh in nočeh so vozile mimo stotine angleških avtomobilov v obe smeri.

22.julija 1945, nedelja

Ob 7^h v baraki, ob 9^h pa v mestu pri maši. Popoldne z Mici in Cilko v gozd ob Muri do 5^h.

Ves dan je hodila množica čez most v "Rusijo."

Radio London pogosto poroča o slabih razmerah v Jugoslaviji, naš položaj se pa izboljšuje.

23.julija 1945, ponedeljek

Dopoldan sem krpal streho, ki pušča na posteljo. Skozi steno zvrtil luknjo in vtaknil cevko za odtok vode.

24.julija 1945, torek

Popoldne sem šel na jezikovni tečaj. Kokljev Franc je pa namesto mene delal.

Zvečer je bil napovedan instrumentalni in vokalni koncert za Angleže; ker jih ni bilo, smo poslušali sami od 9 - 11^h in bili zadovoljni.

25.julija 1945, sreda

Dopoldne sem delal pri novi latrini in prejel dvojno kosilo. Brez dela je malo jela. Noč in dan vozijo avtomobili čez Muro v nekdanjo rusko cono.

Po enem tednu se je vrnil Mire iz Celovca z Rupertom. Povedala sta, da živi naš Jože v Feldkirchnu; jaz sem ga že prišteval med mrtve. V Spittalu je slabše kot tu.

26.julija 1945, četrtek

Dopoldne s Cilko in Rupertom na hrib. Popoldne se je začel tečaj za nemščino. Vpisali so se: Mici, Cilka, Mire in Cene Kokelj. Tečaj je nadaljevalni, mi smo pa začetniki. Poučuje Fr.Zupan.

Dobili smo prve tobačne karte; po 2 cigareti dnevno.

27.julija 1945, petek

Dopoldne od 9 - 12^h v gozdu ob Muri, kjer je na kupu kakih 15 pokvarjenih letal *Fokke-Wulf* (dvomotorni). Z njih smo odstranili 4 velike in 3 manjše (po 50 - 80 litrov) tanke iz katerih se da narediti odlična posoda.

28.julija 1945, sobota

Dopoldne smo se kopali v posebni, nam najbližnji baraki, potem pa klepali posodo iz aluminijastih tankov.

Popoldne smo dobili po 1 prepečenec (5 dkg = 2 oz). Dosedaj smo prejeli kruh, pečen s kislim testom, sedaj sladkega, ki se pa hitro pokvari.

V Angliji je zmagala Delovska stranka s 4 poslanci nad konservativci. Pričakuje se važen preobrat v zunanji politiki, morda usoden tudi za nas.

29.julija 1945, nedelja

Ob 7^h pri maši; od 8 - 12^h pa na avijonskem pokopališču s Primožičem Rudolfom.

Za večerjo smo prejeli po 2 dkg masla ali 8 dkg sira. Namesto riža bomo pa sedaj dobivali krompir, fižol, zelje in podobno zelenjavo. Torej sprememba na slabše.

30.julija 1945, ponedeljek

Mici in Cilka sta nabrali 3 litre brusnic in jih zamenjali za 2 kg kruha.

Posodo, ki sem jo naredil v taborišču iz aluminijaste kože pokvarjenih vojnih letal. Slikano pozneje v Ameriki, kjer smo isto posodo še nadaljno uporabljali.

Zvečer sem bil sodnik (slab) pri nogometni igri med našimi in Angleži.

31.julija 1945, torek

Tudi noč je bila nogometna tekma; zmagali so Angleži z 2:1; tudi sodil je Anglež - srednje.

Rafael Žakelj je predlagal, da se hrana odsotnih članov razdeli na vse stanovalce in ne po želji odsotnega. Potem bi morali deliti tudi vse dodatke tistih, ki delajo, med nas, ki "ležimo" doma.

AVGUST 1945

1.avgusta 1945, sreda

Ob 6^h me je zbudilo 20 angleških 40 tonskih tankov, ob 7^h k maši, spovedi in obhajilu.

Vsak dan se učim 3 - 4 ure angleško (1 uro v tečaju), nekaj ur na dan pa učim nemško.

2.avgusta 1945, četrtek

Zjutraj je spet ropotalo mimo 20 težkih tankov iz Wilmerdorfa v Fohnsdorf. Njihova teža uničuje ceste.

Rupert se je vrnil po 1 tednu iz Delach.

Konferenca med Trumanom, Atlejem in Stalinom v Potsdamu je bila včeraj nenadoma zaključena. Uspeh?

3.avgusta 1945, petek

Vreme zelo hladno. Z Miretom sva pripeljala aluminijasti tank iz gozda in on ga je prodal za 10 "Havana" cigar in 10 RM. Se spleča delati?

4.avgusta 1945, sobota

Ves dan sem se učil; dopoldne angleško, popoldne nemško.

Včeraj je bila seja sobnih starešin zaradi nezadovoljstva z upravo, toda taboriščni vodja je vse zahteve "opozicije" odklonil.

Za šahovski turnir se je prijavilo 16 šahistov - tudi Mire; on je zmagal v prvi rundi.

Zaradi enega slučaja škrlatinke je vsak prihod v taborišče ali izhod iz njega strogo prepovedan za 10 - 20 dni.

5.avgusta 1945, nedelja

Včeraj razglašana karantena ne velja.

Popoldne s Cilko in Mici na mestno pokopališče, toda grobov postreljenih upornikov 17. pešpolka nismo našli.

Zvečer vesele novice iz Londona: splošna amnestija v Jugoslaviji, Anglija bo branila svoje interese proti Rusiji in drugo.

6.avgusta 1945, ponedeljek

Suhadolc poroča, da so naši starši v Žireh, Ciril pa v Ljubljani na Zadržni zvezi, kjer se pripravlja za rigoroz. Večkrat pride v

Žiri. Vlado je zaprt.

7. avgusta 1945, torek

Zaradi škrlatinke krpajo luknje v ograji, vendar se še da priti skozi.

Začel se je nov tečaj angleščine za začetnike.

Govori se o revoluciji v Jugoslaviji.

8. avgusta 1945, sreda

Zvečer smo slišali na radiu London proglas kralja Petra jugoslovanskem narodom, da spet sprejema vlado v svoje roke, ker Tito in regenti niso izpolnili obljube.

Rusija je začela vojsko proti Japonski - na zahtevo Angležev in Amerikancev.

Nova atomska bomba s poldruho kilo razstreliva je uničila 11 km² mesto Hirošima na Japonskem. Novo razstreljivo je 20 milijonkrat močnejše kot ekrazit. To je največja revolucija v tehniki.

9. avgusta 1945, četrtek

Prejeli smo po 65 gramov sladkorja na osebo za 5 dni; za prvih 10 dni nismo prejeli nič.

10. avgusta 1945, petek

Delal za taborišče 6 ur. Zjutraj črna kava, opoldne črni knedelni, zvečer riž in krompir.

Japonska je sprejela brezpogojno kapitulacijo.

11. avgusta 1945, sobota

Dopoldne sem delal namesto Ruperta jaz, popoldne Mire.

V taborišču so že štirje slučaji škrlatinke.

Jakob Podobnik je moral v bolnico zaradi revme ali vodenice.

Tito je razglasil kralja Petra za vojnega zločinca in zahteva njegovo kaznovanje.

Opoldne riž s krompirjem in mesom, popoldne puding s kruhom, zvečer močnik.

12. avgusta 1945, nedelja

Dopoldne so prišli iz Knittelfelda Cene, Franc Kokelj in Anže Žakelj. Z novimi gospodarji so zadovoljni; enako tudi Pavle pri "Krottenhofu."

Popoldne je prišel iz Zeltwega Fric Natlačen.

Zjutraj kava, opoldne knedli z juho, zvečer kruh z maslom in kislim mlekom.

13. avgusta 1945, ponedeljek

Opoldne se je odpeljal Mire s kolesom v Celovec in Spittal. S seboj je vzal kruh od vseh, potem bomo pa mi jedli njegove porcije - če bomo mogli. Nekateri pojedjo po dve porciji, mi jih ne moremo.

14. avgusta 1945, torek

Nocoj sem sanjal o mnogih prašičih za našo hišo; enega velikega je ata zaklal, pa je postal človek. Sanjal sem tudi o povodnji; sami slabi znaki!

15. avgusta 1945, sreda

Ob 7^h pri maši v kapeli, ob 10^h v božje potni cerkvi Maria Buch. Prišla je množica.

Popoldne peš s Cilko in Miretom v Fohnsdorf.

Vojna z Japonsko je bila ponoči obeni končana. Trajala je 5 let in 11½ meseca (samo z Japonsko 3 leta 8 mesecev).

Zjutraj kava, opoldne mesna juha s krompirjem in kolerabo, 40 dkg črnega in 10 dkg belega kruha, riž.

16. avgusta 1945, četrtek

Pričakovana vojna Anglije z Rusijo se ne začne. S tem se je naš položaj poslabšal.

V zadnjih dneh so popisovali, kam kdo želi iti; večina se je izjavila, da domov, ko Tito ne bo več; Mire se je javil za Ameriko, nas niso vprašali.

V naše taborišče je prišel kanonik dr. T. Klinar.

17. avgusta 1945, petek

Kupil sem novo italijansko bluzo za 120 cigaret in Mici jo je predelala zase.

18. avgusta 1945, sobota

Popoldne sta prišla Fric Natlačen iz Zeltwega, Mire pa iz Celovca. Mnogo novic! Nova kraljeva vlada v Londonu z dr. Mačkom, dr. Basaj, dr. Rožman povabljeni v Rim; enako general Rupnik. Vse se izboljšuje!

V prvih pismih poročata Ciril in Jože, da so starši doma, Ciril v Zadružni zvezi, Vlado pa v Št. Vidu zaprt - kot kirurg.

Homcovi Janez, Zajec Mirko in Kogovšek Franc so bili ustreljeni v Loki, kurat Kunstelj je bil strašno mučen in kronan s trnjevo krono, prste na rokah so mu pa sekali vsak dan malo. Upamo, da ni vse res. Že na begu mi je lagal neki Dolenjec, da je bil ribniški dekan Viktorijan Demšar križan.

19.avgusta 1945, nedelja

Skoro vsak dan se učim 2 - 3 ure angleško doma, eno pa v tečaju, dve uri pa poučujem nemško. Mici, Cilka, Mire in Fr. Demšar obupujejo zaradi slovnice.

20.avgusta 1945, ponedeljek

Grga Zlatoper je v londonskem radiu strašno napadel Tita; minister Rennie je rekel, da na Balkanu vladajo novi diktatorji, česar Anglija ne more več dovoliti.

21.avgusta 1945, torek

Prvo cepljenje proti tifusu. Ves dan sem pijan. Morda od slabe hrane? Zvečer krompirjeva juha - voda.

22.avgusta 1945, sreda

Zaradi injekcij proti tifusu smo vsi malo bolni. Čim močnejši je kdo, tem bolj čuti.

Opoldne voda (juha brez krompirja in mesa), zvečer močnik.

23.avgusta 1945, četrtek

Popoldne namesto jezikovnega tečaja sestanek vseh Slovencev; dva

partizanska oficirja sta prišla vabit v Jugoslavijo. Spregovorila sta samo nekaj besed, nakar so jim stavili vprašanja, na katera nista znala odgovoriti. Na njuno garancijo, da se lahko svobodno vrnemo, smo se vsi smejali. O umorjenih domobrancih nista vedela nič. Kljub zagotovilu, da imamo samo dva meseca časa za povratek (kasneje bomo izgubili vse

Na hrbtu fotografije je: "Tak je grob skupine padlih, ustreljenih domobrancev v Poljanski dolini, malo pred Škofjo Loko. Imena ne smejo biti zapisana in do nedavnega tudi groba niso smeli svojci oskrbovati." Ta slika je prišla v taborišče kmalu po umoru. Tu so Homcovi, Štrajtov s Sela, itd., ki so bili mučeni in ubiti po vojski.

državlanske pravice), se ni nobeden prijavil. Do njihovega odhoda je množica pela na dvorišču narodne himne in vzklikala kralju Petru II in proti zločincu Titu.

Dopoldne drugo cepljenje proti tifusu. Je še hujše kot prvo. Gropa ni hotel iti, pa je Mire pregovoril policista, da je prišel ponj.

24.avgusta 1945, petek

Popoldne so prišli dr. Basaj, Fr. Kremžar in Fr. Pernišek. Zvečer od 9^h do pol 11^h so govorili v dvorani. Dr. Basaju verjamem, da bi mi morali čakati tu štiri leta, kakor piše dr. Krek. Poročila so dobra.

Dr. Basaj je obiskal našo delavnico in pohvalil našo voljo do dela in čistočo v naši sobi.

Neki Poljanec je prišel iz Trevisa in povedal, da so mnogi begunci iz Slovenije prinesli novice, da so partizani postrelili vse domobrance iz Št. Jošta in iz Rovt.

26.avgusta 1945, nedelja

Popoldne v Maria Buch. Nazajgrede smo nabirali češminove jagode za jesih.

Za večerjo smo prejeli po 70 dkg črnega kruha in po 3 dkg putra ali 10 dkg sira.

27.avgusta 1945, ponedeljek

Zelo vroče. Napovedujejo prihod 150 Judov v naš lager. Po 4 tednih je karantena zaradi tifusa in škrlatinke ukinjena. Sedaj spet lahko gremo skozi

vrata.

28.avgusta 1945, torek

Major se zelo zanima za izdelke naših "kleparjev." Zase je naročil po eno kastrolo, zajemalko, kavnico in drugo.

29.avgusta 1945, sreda

Na travniku zunaj taborišča bodo postavili barake, ki so doslej stale na drugi strani gradu Liechtenstein. 50 Hrvatov je že prišlo v naše taborišče.

30.avgusta 1945, četrtek

Samo za cigarete sem dobil gumice za zobne proteze.

Hrano za Ruperta so črtali; več kot 1 mesec po odhodu.

31.avgusta 1945, petek

Opoldne grisova juha, meso in zelje. Zvedeli smo, da bo vse taborišče v Trevisu prepeljano na jug zaradi prihoda vojaštva v kasarne.

Stenice so se spet pojavile v naši baraki.

Naši sostanovalci:

1. Andrej Anreuzzi: dela od 7^h zjutraj do 8^h zvečer. Njegovi izdelki niso prvovrstni po kvaliteti; pač pa po ceni. Mala zajemalka

“novi” jopi in jedilni pribor. Vsako soboto brije. Brivec v mestu zahteva 1 RM, Andrej zahteva 2 RM ali en kg kruha in ¼ kg špeha, pa ne reče niti “Bog lonaj” med tem ko te

Žirovci v taborišču Liechtenstein pri Judenburgu, 1946. Večina slikanih (razen Primožičevi) je živela v baraki 27. Zadaaj so: Tone Žakelj(Balčkov), Karl Erznožnik (Vrščanov), Vinko Kržišnik (Brezarjev), Anže Žakelj (Balčkov, Tonetov bratranec), Jakob Podobnik (Petelinov), Janko Demšar (Ratačenov), Franc Kokelj (Kokljev), Mire Kolenc (Kolencov), Vinko (Cene) Kokelj (Žakljev), Franc Miklavčič (Štrajtov), Pavle Kokelj (Kokljev), Feliks Istenič (Slugov), Rudolf Primožič (Potresinov). Spredaj so: Marija Primožič (Rudlnova) z otrokom, Cilka Žakelj (Lipetova) (Tonetova žena), Marija Lazar (“Mama”), Mici Žakelj (Tonetova sestra) z Primožičevim otrokom, in Mici Erznožnik. Fotografiral Marjan Kocmur.

stane pri njem 2 kg kruha; isto skodelica. Pogosto gre preiskovat stare avtomobile zunaj mesta, od kjer je zadnjič prinesel 2

brivec v mestu za 1 RM poljubi. Po drugi strani je pa radodaren; njegov električni kuhalnik iz Vetrinja in likalnik iz jame za

odpadke v Judenburgu sta vedno vsem na razpolago.

2. Franc Demšar: Najbolj delaven, pa največji individualist. Trgovska žilica mu ne da miru. Po taborišču je zbral čevlje brez parov (ki so jih ljudje prinesli iz tovarne Peko), jim naredil pare in nosil kmetom zamenjat za hrano. Ker je šel več kot 10 km iz taborišča in so ga ujeli, je dobil en mesec zapora. V ječi je stradal, pa je bil hud, ko mu je Cilka spekla hleb kruha, da sem mu ga nesel v ječo. Se mu je zdelo škoda moke.

3. Janko Demšar: najmanjši, pa najbolj nadarjen za jezike. Špasov ne pozna, pa se mu vendar včasih kateri posreči. Ko mu je bivši sodnik Levičar nekoč rekel, da mu ni zamere, če ni toliko pameten kot veliki, mu je odgovoril: "Pa majhen človek tudi neumen (trapast) ne more biti toliko kot velik." (Levičar je bil velik.) Partizane in Italijane je sovražil z vsem srcem, prve, ker so mu ubili enega ali celo dva brata, druge, ker so samo žuboreli.

4. Feliks Istenič: Od rojstva nekoliko trd v hoji, navidez tudi v možganih, v resnici pa brihten bolj kot drugi. Nekoliko naglušen, je mislil, da drugi vedno govore o njim. Ko so nekoč drugi spet razpravljali o dnevnih novicah, je on napeto poslušal, potem pa zavpil: "Lažeš!" in vrgel nož proti Cenetu. Rad je filozofiral, da bo obsojen "po sistemu vzhodne demokracije" in je šel prosit g. župnika Klemenčiča, da bi ga krščansko pokopal.

5. Erznožnik Karel: Ne more biti brez dela: izdeluje lepo posodo, hodi v gozd in pripelje drv zase in za druge. Karel je najboljši zadruhar v taborišču.

6. Erznožnik Marija: Ko je začelo delo iti v promet, je bila najzanesljivejša čipkarica.

7. Kokelj Cene: Pri kmečkem delu garač in tudi kot čevljar se nikdar ne utruji, za kako fino delo pa ni. Njemu je glavno, da dela, zaslužek je postranska stvar.

8. Kokelj Franc: Mlad fant, ki malo govori, kar pa pove, je vredno iskušenega moža. Miren, da ga je težko razburiti. Dela z lahkoto, pa naredi več kot drugi s težavo.

9. Kokelj Pavel: Brat Francov, pa pravo nasprotje. Če hoče kaj povedati, vpije, razburi se za malenkost. Ko sta se z Webrom pri balinanju sprla, ga je prijel za čeljust in Weber je izpljunil 3 zobe. Dela vse s silo. Rad pogleda kako Štajerko, samo da jo primerja s svojo ženo in ugotovi: "Eklemano! Čez moje Ančke je pa ni!"

10. Kolenc Mire: Mesar tudi v besedah, vendar zna vse tako povedati, da mu ne moreš zameriti. Pred drugimi ga teži njegova preteklost: kontrabantar, partizan. Tudi sedaj še rad kaj prekupi in prenese.

11. Kopač Franc: Prišel je precej pozno v taborišče - iz bolnice v Franciji, kjer je marodiral kot nemški vojak. Tudi v baraki si je dal nekaj časa vse prinesiti na posteljo; ko smo spoznali, da ni bolan, je moral sprejeti redne dolžnosti kot vsi drugi.

12. Kržišnik Vinko: Dober kuhar in krojač si je kmalu poiskal poklicno delo. Dober tudi za šale.

13. Lazar Marija: Naša "mati". Edina starejša ženska v naši sobi. Smrtno sovraži partizane, ker so oni krivi, da so ji Nemci pri

neki hajki ustrelili moža - talca, in hvali Italijane (zaradi česar se večkrat spreta z Jankotom.) Zna Italijansko in se uči nemško, ker domov pod nobenim pogojem ne bo šla, dokler vlada Tito. Vedno na poti: nabira gobe, brusnice, maline, češnine in drugo in zamenjuje za kaj bolj praktičnega, nabira pa tudi "praktično" po taborišču vse, da bi poslala domov. Če zve, da se v kaki trgovini ali na kakem smetišču kaj dobi, takoj teče. Sama se revno oblači; če ji pa kdo kaj da, pošlje domov. Če jo kdo draži z Grogatom, pravi: "Ne imejte me za tako neumno." (Raje bi takoj umrla kot vzela to "meglo.")

14. Jereb Gregor: Popolno nasprotje z "materjo." Sedi ali leži na svojem pogradu in zabavlja čez vse. Če prespi noč in dan, se še pritožuje, da tu ni nič, ko ni miru, da bi se človek pošteno odpočil in naspal. Kadar ga ženimo z materjo in ga mati odločno odklanja, zakriči: "Molči, ranšel stari!" in ženitev se konča - če ni kdo posebno pripravljen delati prepir - za šalo.

15. Miklavčič Franc: Mizar po poklicu, česar tudi v taborišču ni zatajil; dela kovčege iz starih omar. Ko so drugi zabavljali čez nepošteno delitev hrane (kruha), je naredil tehtnico in potem sam tehtal.

16. Podobnik Jakob: Po telesu velikan, po zdravju pritlikavec. Delaven in iznajdljiv. Sam je naredil sveder, da je vrtal dna košaric in ščetk. Za nekim plotom je našel uro peklenskega stroja, ji naredil okvir in kazalce in jo obesil na steno. Imela je sicer 24 ur, a kazala je dobro, žal samo okrog 50 dni. Ker je bil drugače zaposlen, se je bril zvečer, ko je električna ugasnila in se ni videlo kaj delati. Nekoč je rekel: "Kaj bi

bilo, ko bi sedaj kje gorelo, pa bi ne videli gasiti?"

17. Podobnik Pavel: Brat Jakoba, vendar bolj zdrav. Usodo je mirno prenašal in se od časa do časa spomnil na svojo Maričko, ki ji je obljubil, da se bo po dveh letih vrnil (in se je res.)

18. Vončina Janez: Miren mož, ki vrši svoje dolžnosti brez govora.

19. Žakelj Anže: Molčec mož, ki je govoril redko in še kadar je, napačno, posebno imena nemških vasi je izgovarjal dosledno pokvarjeno: Weitpirchen namesto Weisskirchen, Maria Puch namesto Maria Buch, i.t.d. Nekaj časa je hodil na delo k kmetom, potem je bil pa za kurjača v kuhinji. Z mirno vestjo je podiral nove barake, da je dobil trske za podkurit peč. Glavno, da je imel dovolj hrane.

20. Žakelj Rafael: Tiha voda; dobrovoljček, toda divjak, kadar je pregloboko pogledal v kozarec. To se je zgodilo v več letih enkrat. Ponoči je večkrat sanjal in to glasno: nekoč je modroval: "Nezmotljiv je tisti del človeškega telesa, ki se imenuje ... šefla." Drugič je začel peti, prav pijano: "Tam za turškim gričem" in prehajal vedno bolj v *forte*: "tam je dost fantičev, ki se za nas vojskujejo." Ko je končal *fortissimo*, smo se vsi hkrati zasmeli, čeprav je prej vsak mislil, da vsi drugi spe. V Kranju je delal v isti strojarni, kjer smo mi imeli svojo delavnico in bil zadovoljen. Ko so govorili o povratku domov, je on vedno rekel: "Mene čaka delo v Kranju; vem, da bi me gospa Zupan takoj vzela nazaj." (In je šel nazaj in zvedel, da se je gospa Zupan ubila z avtom prvi dan zmage.)

21. Žakelj Marija: Močna in dobra delavka, le malo burklasta. Dobro, da smo imeli samo aluminijasto posodo. Če se je "ta mali" (Janko) predolgo sukal okrog peči, ga je dvignila in prestavila kam proč. "Daj še drugim malo prilike, da si bodo kaj skuhal!"

22. Žakelj Anton: Brat Mici; oba sta bila rojena v družini z 8 otroki: 2 sestri in 6 bratov. Trije bratje so se izučili za čevljarje (Žiri je tipična čevljarjska vas), trije pa za doktorje. Stanko je dr. teologije, Ciril dr. juris in Vladimir dr. medicine. Tako je dala naša družina v 5 letih ravno toliko doktorjev kot prej cela župnija v vsej svoji zgodovini. Prvi Žirovec-doktor je bil dr. Jakob Kavčič z Vrsnika. Bil je odvetnik v Ljubljani in prvi propagator za ustanovitev pravne fakultete v Ljubljani. Drugi doktor je bil Ivan Kavčič-Špicernik iz Žirov, jurist in šef personalnega oddelka ministerstva za železnice v Belgradu, tretji je pa bil Jakob Mlinar, tajnik Upravnega sodišča za vso Jugoslavijo v Celju.

SEPTEMBER 1945

1.septembra 1945, sobota

Opoldne smo dobili štiri jedi: grisovo (zdrobovo) juho, meso, krompir in špinačo. Zaradi preveč hrane se slabo počutim. Ali pomeni več hrane preselitev kakor iz Vetrinja?

Kupil sem 4 kg kruha za 40 cigaret (tudi za 100 cigaretnih papirčkov se dobi 1 kg kruha).

2.septembra 1945, nedelja

Pri maši ob 7^h in 9^h. Za kosilo samo zdrobova juha in meso, za večerjo puter ali sir in ostanek kosila. Tudi pri Hrvatih je prejelo pet naših večerni dodatek. Mici in Cilka sta nabrali v gozdu kakih 20 gob.

Od 4^h do 5^h smo molili v mestni cerkvi slovenske litanije in rožni venec.

3.septembra 1945, ponedeljek

Popoldne sem šel na tečaj angleščine zadnjič; že nekajkrat sem bil sam, toda učitelj Šušteršič ni prišel.

4.septembra 1945, torek

Ob 8^h je odšel Mire v Lienz; mi smo ves dopoldan nabirali v gozdu parkelj za v posteljo; prinesli smo ga dve vreči.

5.septembra 1945, sreda

Taboriščni vodja Podhorsky je odstopil zaradi zdravja. Pravijo, da manjka od 80 paketov Rdečega križa 40; iz teh je pobrano vse najboljše; cigareti in čokolada. Novi vodja je postal Jože Est.

Opoldne so spet tri jedi, pa vsega malo, samo vode dovolj.

6.septembra 1945, četrtek

23.rojstni dan kralja Petra II. Ob 8^h maša brez najmanjše omembe kralja. Veber protestira. Za kralja je nekaj bivših častnikov, nekaj pa zato, ker predstavlja "stare, dobre čase," večina je pa proti monarhiji, posebno, ker se je kralj Aleksander izkazal za slabega vladarja - absolutista.

Opoldne riževa juha (voda), krompir, (pire) in zelje; vsega premalo.

Zvečer od 8^h do 9^h koncert v proslavo kraljevega rojstnega dne. Kljub dobri udeležbi koncert ni uspel: prekratek.

7.septembra 1945, petek

Ob 9^h sta se odpeljala Mici in Štrajt v Feldkirchen.

Včeraj smo zastoj čakali na Petrov govor po radiu.

Danes je govoril po radiu Graz, da se bo kmalu vrnil domov k svojim narodom.

8.septembra 1945, sobota

Praznik Mali Šmaren. Ob 7^h prvo sv. Obhajilo za nekaj otrok; zvečer od 8^h do pol 10^h slovesnost v kapeli in koncert, ki ga je vodil Salezijanec Doberšek. Ob 10^h pri maši v Maria Buch.

S Cilko sva šla s kolesi skozi Zeltweg v Knittelfeld. Prvi je malo porušen, drugi pa skoro čisto, menda največ za Dunajskim Novim mestom. Angleži so baje našli *Panzerfaust (bazooka)* z napisom *Knittelfeld* in ga porušili. V gozdičku pri Zeltwegu (kjer je vojaško letališče) sva našla kakih 15 šolskih letal, ki so jih Rusi s streli onesposobili za letanje in govorila z nekim Angležem. Nekoliko sem ga razumel, govoriti sem mogel zelo malo.

Mire se je vrnil iz Feldkirchna s čevlji, saharinom in cigaretami.

9.septembra 1945, nedelja

Popoldne sva šla s Cilko s kolesi do Knittelfelda po desni strani Mure. Pri Laudsach sva našla angleški šotor. Angleži so se preselili v Italijo, material pa pustili tu. Tudi iz gradu Liechtenstein so šli.

10.septembra 1945, ponedeljek

Cene in Pavle sta šla delat v St. Lovrenc, Franc in Anže sta ostala doma. Jakob se je vrnil iz bolnice. Jakobu manjka vitaminov in proteina. Vsak dan mu zatečejo noge, čez noč pa splahnejo.

Hrana je sedaj dobra in obilna.

11.septembra 1945, torek

Dobili smo dvojno posteljo zame in za Mireta, pa je nimamo kam postaviti. Skoro vse so že v nadstropju in 22 ljudi v eni sobi je dovolj. Brezar hoče ostati sam v pritličju brez koga nad seboj. Torej bova midva z Miretom (in samo midva) morala ostati na tleh.

12.septembra 1945, sreda

Hladno in deževno; po hribih sneži.

Ob 8^h je odpotoval Mire v Spittal. Posodil mi je 300 RM in 3.529 lir. Od 8^h do 12^h in od 2^h do 3^h delal nove barake.

Zvečer sem slišal po radiu Tita - prvič.

13.septembra 1945, četrtek

Poslanci Rdečega križa in Unre so obiskali naše taborišče in tudi našo delavnico (kot vsak obiskovalec). Menda ni

v taborišču nič bolj zanimivega kot je naša delavnica.

Rafael in Štrajt sta pridelala tobak, ki ga sedaj sušita povsod.

14.septembra 1945, petek

Spet smo dobili tobačne karte, pa samo za tri tedne, skupaj 45 cigaret. Dosedaj smo prejeli po 40 dkg kruha na dan, danes samo 30.

Včeraj smo postavili posteljo in po več kot 4 mesecih sem spet ležal v nji - dobro.

Postavili smo tudi peč in prinesli drva.

15.septembra 1945, sobota

500 angleških glagolov sem že napisal, pa še niso vsi.

Mire se je vrnil iz Spittala s saharinom (100 tablet (110x) stane 28 RM.)

Major je zahteval od nas enega čevljarja za kasarno, pa nobeden noče iti.

Kokelj Franc in Rafael sta se prijaviła za sekanje lesa za drva in dobila bluže. Angleži dajo 50 porcij na dan, ki se deloma razdele med vse.

16.septembra 1945, nedelja

Popoldne z Miretom in Trčkovim Francem skozi mesto na pokopališče. Za kosilo in večerjo dobra riževa juha (dosedaj ni bilo večerje ob nedeljah.)

17.septembra 1945, ponedeljek

Dobili smo samo po 27 dkg pravega angleškega belega kruha. Karel in Mici sta se preselila v sosednjo barako, kjer imata lastno sobo.

Mons. Škrbec in drugi iz Spittala so nas obiskali. Mons. je rekel, da bomo morali čakati še 5 - 6 let na povratek v domovino.

18.septembra 1945, torek

Ob 10^h zdravniški pregled. Popoldne je odšel Mire s kolesom v Neumarkt, nato pa z vlakom v Celovec in Spittal. Vroče! Dobili smo balo slame za postelje. Stenice nas grizejo vsako noč.

19.septembra 1945, sredo

38 dkg belega kruha. Delal sem ves dan namesto Mireta. Opoldne mesna juha, krompirjev pire in buče. Preveč!

Pet naših se je javilo za stalno delo pri novih barakah. Jaz se nisem zaradi jezikovnega tečaja.

20.septembra 1945, četrtek

37 dkg belega kruha. Skoro vsi smo bolni na želodcu.

Sinoči so pravili, da angleški tanki stoje na vsej jugoslovanski meji in da je Tito mobiliziral tudi ženske do 27. leta. Fric Natlačen bi se raje pustil obesiti, kakor čakati tu še 6 let.

Opoldne in zvečer riž - dovolj.

21.septembra 1945, petek

27 dkg belega kruha; opoldne riž, zvečer suh krompir, napol kuhan - zelo slabo.

Mire se je vrnil iz Spittala s saharinom in tremi vojaškimi plašči in eno bluzo; po eno je dal Cilki in Mici - po 150 RM. Lire je prodal po 140:1,000.

22.septembra 1945, sobota

Riž opoldne in zvečer; nam že preseda; želimo več krompirja, zelja, knedljev.

Štrajt (ki je zamenjal Mireta pri delitvi) je naredil tehtnico s krožniki za kruh, sladkor. Peklenska ura teče dobro; zaostaja samo pol ure na dan, pa to ni važno.

Za 40 cigaretov sem dobil 4 kg belega kruha. Pravijo, da bomo dobili v oktobru po 120 cigaretov na karte, v novembru se bo pa že dobil tobak brez kart. Bomo videli.

23.septembra 1945, nedelja

Ob 9^h pri maši. Popoldne ob 2^h v Fohnsdorf, kjer ostali do pol 5^h. Rožni venec, litanije in zgodovina.

Zjutraj smo prejeli po 800 gr belega kruha za dva dni.

Konferenca 5 zunanjih ministrov v Londonu ni mogla doseči sporazuma.

24.septembra 1945, ponedeljek

Noč in dan dež; po vseh gorah sneži. Začeli smo kuriti. Prišel sem do 30. angleške lekcije (stran 100).

25.septembra 1945, torek

Ponoči bolan; izbljuval staro konzervirano meso; ves dan ležal. Govori se o vojni med Angloamerikanci in Rusi in o zasedbi Jugoslavije in Madžarske.

26.septembra 1945, sreda

Spet zdrav. Minister dr. Krek je rekel v Forli, da bomo verjetno mogli praznovati prihodnji kraljev rojstni dan že doma. Take novice tudi meni dajo malo upanja, čeprav sem drugače velik pesimist, zato se me drugi ogibajo.

Današnji *Dom ob Muri* poroča pod naslovom: "Iz čelad delajo lonce." V njem piše, kako v Nemčiji delajo iz čelad lonce. Na koncu pravi, da za začetek produkcije čakajo samo še na inženirja iz Liechtensteinskega taborišča, da izboljšajo in modernizirajo svoje obratovanje.

27.septembra 1945, četrtek

Konferenca 5 zunanjih ministrov v Londonu traja že 14 dni - brez uspeha. V balkanskih vprašanjih se zelo ločijo.

29.septembra 1945, sobota

Angleži dajo vsak dan 50 porcij angleške hrane (ki ima čez 3000 kalorij, naša 700, pa se veliko pokrade) za taboriščno vodstvo, za matere in otroke. Ti dobe še posebne dodatke: mleko, sladkor, kakao, jabolka in drugo.

V zadnjih 14 dneh smo prejeli dnevno po 30 ali 40 dkg snežnobelega kruha; pravijo, da bomo dobili za naprej samo črnega. Riža (po dvakrat na dan) smo že siti; želimo več krompirja in močne hrane.

30.septembra 1945, nedelja

Ob 9^h pri maši. Dež. Popoldne s Cilko in Miretom k sv. Petru (6 km). Ob 14:45 pri litanijah. Povratek po levi strani Mure.

Res je spet črn kruh; po 30 dkg. Popoldne riževa juha, krompir, sladko zelje; zvečer čaj in puter (30 gr) ali sir (60 gr).

Danes je izšla v *Domu ob Muri* zanimiva uganka o treh črncih in treh belcih, ki so se prevažali čez reko. (Ne uganka, ampak rešitev uganke, ki je bila objavljena pred enim tednom.)

OKTOBER 1945

1.oktobra 1945, ponedeljek

Ob 9^h je odšel Mire z vlakom v Spittal. Jaz ob pol 7^h pri maši - po dolgem času v delavnik. Postal sem brezverec.

Pravijo, da bosta kralj Peter II in dr. Krek obiskala naše taborišče v četrtek.

2.oktobra 1945, torek

Iz Celovca je prišel Janez Trček (Kotlarjev), pregovarjat za povratek domov. Tukaj smo mu ostro odgovorili, da je umolknil. Prenočil je pri nas; ob 9^h se je

odpeljal - v dvomih.

3.oktobra 1945, sredo

Ves dan sem delal na novi baraki. Popoldne sta prišla major in neki polkovnik. Prvi sneg.

Spim slabo in jem malo zaradi zastrupljenja s pokvarjenimi mesnimi konzervami.

Cilka dela
nove copate zase,
zame in za Štrajta.

4.oktobra 1945, četrtek

Popoldne
smo spet imeli obisk:
general McCreary.
Pravijo, da je kralj
Peter II prišel v Graz.

Zaradi
bolečin v želodcu
sem začel uživati
"Neutralon -
Belladona", ki mi je
poslal Vlado l. 1942
iz Ljubljane.

5.oktobra 1945, petek

Angleži kurijo v Wolfsbergu stare
nemške uniforme. Cilka, Franc in Cene so
se odpeljali ob 11^h doli (z vlakom) in se
vrnili zvečer ob 9^h z množico krp, starih
srajc, hlač, plaščev. Z Mici sva jim šla
naproti do Weisskirchna.

6.oktobra 1945, sobota

Včeraj smo dobili tobačne karte;
prvič tudi ženske; moški po 45 kosov za
mesec, ženske isto za dva meseca.

Stalni delavci so dobili plače po 120
RM na mesec, obleke in drugo. Dobe tudi
dvojno hrano in po 20 cigaretov tedensko.

V taborišču smo bili vedno lačni in v skrbeh, da bo v bodoče še slabše. Juha je bila vodena in katerikrat imela več mišjih odpadkov kakor zelenjave. Taboriščno hrano smo dopolnili kolikor mogoče; jeseni smo hodili na njive, ki so že bile izorane, in smo našli krompirje, ki jih je kmet zgrešil. Nimam primerne slike iz Avstrije, torej uporabljam to sliko iz Belgije. (Foto je iz arhivih državne univerze v Minnesoti.)

Taborišče v Št. Vidu so preselili v
Beljak (Villach); menda bomo kmalu sledili
tudi mi - če se ne bomo vrnili domov, kakor
je obljubil kralj Peter in kot sanjam skoro
vsako noč. Toda, kadar pridem v sanjah
domov, sem vedno v strahu pred partizani.
Vselej me iščejo in vselej bežim po strugi
malega hudournika Rakulka proti
Žirovskemu vrhu. Sedaj razumem
Aškerčevo balado "Ubežni kralj."

7.oktobra 1945, nedelja

Ob 7^h pri maši, dopoldne pa bral
angleški ilustrirani časopis, popoldne pa šel

z Mici in Cilko v cirkus Atsch, ki so ga pa že začeli podirati.

8.oktobra 1945, ponedeljek

Več kot 40 lagorašev, med njim 8 naših (tudi Mici), se je peljalo v Wolfsberg. Vrnili so se ob 9^h brez vsake krpe; samo mati in Pavle sta prinesla polne vreče.

9.oktobra 1945, torek

Slana. Pravijo, da bodo naši Volksdeutsche-Hrvatje odšli, prišli bodo pa pravi Hrvatje iz Murdorfa, v Murdorf pa Judje iz kasarne.

10.oktobra 1945, sreda

Dopoldne je prišel neki general.

Cene, Franc in Rafael so šli v gozd, sekat smreke za kurjavo. Zvečer od 8^h do 11^h v Murdorf na prireditvi ukrajinskih plesov in pesmi. Vse čudovito, vredno obiska.

11.oktobra 1945, četrtek

Od 9^h do 12^h kopal z Mici in Cilko krompir na njivi pri gozdu. Na že izorani njivi smo ga dobili kakih 25 kg. Kopalo je tudi kakih 15 drugih lagorašev. Plug je ponekod zgrešil kar cele vrste. To je užitek videti!

Dopoldne se je vrnil iz Celovca, Spittala in drugih krajev Mire - po 10 dneh - podnevi vroče, ponoči slana. Mire mi noče prodati saharin, čeprav mi je dolžan.

12.oktobra 1945, petek

Dopoldne od 8^h do 12^h smo izkopali kakih 50 kg krompirja, popoldne od 2^h do 5^h pa dve vreči. Na eni njivi je kopalo istočasno 35 taboriščnikov z vsakovrstnim orodjem od lesene palice do krampa.

13.oktobra 1945, sobota

Govore, da se Turčija pripravlja na napad iz zraka; od kje? Amerika se oborožuje.

Iz Feldkirchna je prišel Janko Demšar, ki bo najbrž ostal tu.

Vso noč sem sanjal o domu.

Zvečer je bila komemoracija za pobite domobrance. Lepa scenerija s križem in 5 piloni.

Popoldne sem si raztrgal edine delavske hlače pri sekanju lesa za kurjavo v gozdu nad razvalinami starega gradu.

Cene cigaretam so padle od 2 RM na eno ali celo na 80 pf.

14.oktobra 1945, nedelja

Ob 7^h in 9^h pri maši. Berejo pastirsko pismo jugoslovanskih škofov. Popoldne s Cilko in Mici v Weisskirchen.

Zjutraj smo imeli čaj, opoldan zeljno juho in črn kruh (40 dkg). Kako prav pride krompir; jemo ga po 4 ali 5 krat na dan, pa smo še lačni; brez zabele in mesa. Ni res, da bi redil.

15.oktobra 1945, ponedeljek

Od 8^h do 11^h smo kopali krompir - dokler nas niso pregnali (prvič). Vendar smo ga nakopali kakih 50 kg. Mire noče kopati. Odpeljal se je s kolesom v Wolfsberg.

Ker so se cigarete pocenile, se je kruh podražil: 15 - 20 cigaret za kg kruha.

16.oktobra 1945, torek

Levičar me je prišel vprašat, če sprejemem službo v pisarni. Se je šalil?

Krompir se kuha neprestano na peči in na kuhalniku. Mati in Jakob ga snesta vsak več kot mi štirje. Hrana iz kuhinje nikakor ne zadošča, čeprav prejemamo spet redno po 40 dkg črnega kruha na dan. Dodatki so vedno bolj redki.

18.oktobra 1945, četrtek

Nande Novak nas je obiskal.

Popoldne sva izkopala s Cilko in pripeljala na kolesu kakih 90 kg krompirja približno 4 km daleč.

Ko je Cene delal cel teden za eno vrečo krompirja in ga nesel kakih 20 km daleč v taborišče, je bil razočaran.

G. Roman Malavašič mi je popravil mojo novo uro (verjetno tisto, ki mi jo je poslal pred tremi leti Vlado iz Ljubljane). Prej je tekla 50 ur, sedaj s skrajšano vzmetjo pa manj. G. Roman pravi, da je vredna več kot 1,000 RM.

19.oktobra 1945, petek

Ob pol 7^h je bral g. Roman sv mašo za srečo vseh mojih bratov. G. Levičar je povedal, da bo ostal Pip v našem taborišču, zato služba ni več na razpolago.

Janko Demšar bo ostal tu.

20.oktobra 1945, sobota

Dopoldne sem delal na novih barakah.

Spet smo morali menjati postelje; ker bo Janko zalegel mojo v prvem nadstropju, moram jaz nazaj na tla - k Cilki.

Trčkov Tone je prejel pismo od žene; on, Jakob in Štrajt vedno bolj čutijo domotožje.

Cene, Franc in Rafael delajo v gozdu in prejemajo veliko dodatne hrane, celo pravo kavo, konzervirano mleko, moko, kekse, zdrob in drugo. Sedaj niso za delitev. S samo taboriščno hrano se res ne da delati.

Bogataj Jože je prišel iz taborišča St. Gertraud, kamor je prišel že med vojno, kot tudi več drugih.

Dom ob Muri praznuje svojo 100 dnevnicu rojstva. Od 10 izvodov je napredoval na 100.

21.oktobra 1945, nedelja

Dopoldne pri maši, popoldne ob 2^h s Cilko in Mici peš v Fols, 11km daleč, zapadno v hribih. Tam so rimske izkopanine. Med potjo smo videli velike kmetije - cele vasi last enega. Na vsako stran smo hodili po dve uri. Zmučeni in

lačni smo polegli in nismo videli "toti tester".

22.oktobra 1945, ponedeljek

Opoldne je bila "agua pura" in malo melon. Brez lastnega krompirja bi hudo stradali. Vsak dan dobimo čaj, mesno juho (čisto), melone, in "sok" iz nekakih otrobi. Menda nas hočejo s stradanjem prisiliti h povratku domov. Spet se govori, da nas bodo preselili v Beljak.

23.oktobra 1945, torek

Skoro vsak dan pride v našo barako Levičar. Mire in drugi ga napadajo zaradi korupcije uprave, da on misli, da smo komunisti, ki hujskamo ljudi in da se bomo kmalu vrnili domov. Res je čudno: v naši sobi je 20 moških, skoro vsi sposobni za vojsko, pa smo zapustili domobrance. Nobena druga občina ni ohranila toliko moških.

25.oktobra 1945, četrtek

Hrana se je nekoliko izboljšala; opoldne dobimo nekoliko moke v juhi, zvečer še več. Morda sedaj jè štab isto hrano kot mi? Govorice o selitvi so potihnile.

26.oktobra 1945, petek

Dan preprirov: Mire z Levičarjem, kadilci z nekadilci, med menoj in Cilko (ona mora delati, da jaz lahko "ležim" v baraki). Vendar sva šla skupaj kopat krompir in ga nakopala v poldrugi uri tri nahrbtnike - debelega. Pa to nič ne šteje! Mire hodi na Koroško in baranta z vsem. Jezi jo, da

vedno študiram in se brigam za vse, le za njo premalo. Rednega, zakonitega dela ne morem dobiti, črne borze pa nočem uganjati. S kopanjem krompirja pa ne škodim nikomur.

27.oktobra 1945, sobota

Sinoči so naši naredili 3 lutke in jih polegli v prazne postelje. Ko je prišla inšpekcija pregledat, če smo vsi doma, je bila zadovoljna: nikogar ni manjkalo: 15 živi in 3 našopani.

Z Mici sva pri Weisskirchenu izkopala v dveh urah 3 vreče krompirja, na isti dan, kjer so druge pregnali. Za več kot 100 kg krompirja sta nama dala Cene in Rafael 8 keksov, po eno mlečno in mesno konservo. Pa morava biti še hvaležna; saj preskrbita les za vso barako (kolikor ga "fašemo" premalo). Da jim nosim iz mesta kar potrebujejo, je pa moja dolžnost.

Zvečer je bil spet oster razgovor o našem maščevanju, ko se vrnemo domov. Tudi mati bi plačala vsem, ki so krivi moževe smrti. Feliks je napačno slišal in se zelo razburil. (Menda je ob tej priliki vrgel nož v Ceneta.)

28.oktobra 1945, nedelja

Ob 7^h in 9^h pri maši, popoldne v kinu: *Gräfin Dormier*.

Iz Št. Jošta sta prišla dva brata Tominc. Poročata nič dobrega. Angleži imajo velike težave z Judi. Ukradli so jim avto in vse skladišče blaga in hrane. Vsak dan štrajkajo in demonstrirajo. Na razvaline Liechtensteina so naslikali svojo zvezdo,

namesto kljukastega križa.

29.oktobra 1945, ponedeljek

Dopoldne sem bil pri trgovcu Mittoniju zaradi čipk. Dobil sem 5 špul belega sukanca in 1 kg graha in veliko upanja, da se bo dalo še kaj dobiti - s poštenim delom.

30.oktobra 1945, torek

Od 10^h do 12^h in od 2h do 4h delal v tovarni *Stirya*. Ni kaj počistiti, ker Rusi so odpeljali vse stroje in izdelke; ostal je samo kup kovanih kosov jekla za izdelovanje strojnih letalskih pušk. Angleža sem razumel, on mene ne.

Mire se je spet odpeljal v Feldkirchen.

France Zupan je začel tečaj za angleščino. Prijavilo se je 15 učencev.

31.oktobra 1945, sreda

Od 8^h do 12^h iskal krompir na petih njivah; dobil samo kakih 15 kg. Vse njive so prekopane.

Dopoldne je prišel iz Feldkirchna Jože - prvič.

Zaradi Judov, ki vse pokradejo, je dal major prepeljati v naše taborišče deset avtomobilov iz kasarne.

Dom ob Muri je 25. tega meseca poročal, da je Titov general Milovan Djilas prišel na mesto Milana Grola zato, ker je predlagal, da se prizna pravica glasovanja

tudi izginulim partizanom. Temu je Grol ugovarjal, češ da kaj podobnega zgodovina ne pozna in da imajo vse drugačno pravico voliti tisti, ki se danes nahajajo v inozemstvu in se nočejo vrniti domov, dokler se ne vrne kralj Peter II.

NOVEMBER 1945

1.novembra 1945, četrtek

Ob 7^h pri maši, potem nesli venec na pokopališče, nato šel na postajo počakat Tomaža in Doro, toda ona dva sta že odšla v taborišče. Popoldne molitve in petje na pokopališču za vse padle Slovence.

Tomaž in Dora ostaneta tu samo čez noč.

Judje so bili preseljeni iz kasarne v Murdorf.

2.novembra 1945, petek

Jože, Tomaž in Dora so se vrnili v Feldkirchen ob 3^h. Tomaž in Dora se bosta verjetno kmalu poročila. Cilka je nezadovljna, ker se midva ne poročiva. Misli pač s srcem in ne s pametjo. Meni se zdi nespametno, ustanavljati družino, ko niti sama nimava nič.

3.novembra 1945, sobota

UNRRA (*United Nations Relief and Rehabilitation Agency*) nas je prevzela. Sedaj dobimo zjutraj 400 dkg belega kruha, pravo kavo, opoldne pa še: voda z mesom in krompirjem in zvečer močnik.

Od 9^h do 12^h delal namesto Mireta v *Stiryi*. Govoril z Angleži, pa jih nisem razumel. Rusi so odpeljali iz *Göring Werke* 3,000 vagonov strojev; zaradi enega, ki je bil v posebni stavbi, so podrli eno steno, da so ga mogli odpeljati.

Generala Nediča in Rupnika ter škofa Rožmana so Angleži izročili Jugoslovanom. Jugoslovanski odbor v Gradcu in Salzburgu sta bila aretirana. Same slabe novice!

4.novembra 1945, nedelja

Ob 7^h in ob 9^h pri maši.

Na vratih našega soseda Zupana, glavnega kuharja, se je pojavil znak "Črne roke" ki se ne da izmiti; na vratih kuharjev pa napis: "Vila požeruhov." Sumijo nas, posebno pa Mireta, ki je pa nekemu povedal: "To delajo strahopetneži! Če bomo mi hudi na koga, mu bomo namalali črno roko na lice."

Da komisar za kuhinjo res ni bil pošten, sem kmalu videl: ___ nas je večkrat obiskal. Ko je bil nekoč v naši baraki, so prišli od ___, naj gre malo k njim. Ne vem več, zakaj sem moral iti ponj. Videl sem, da je pri ___ vih jedel telečjo pečenko. Zupan se je izgovorjal, da je njegova žena bolna, zato si je izposloval dovoljenje, da prejema za njo v kuhinji hrano svežo in jo doma pripravi, kakor ženi prija. Ne vem, če je bilo to res, vem pa, da na osebo ni prišlo toliko mesa, da ga ne bi mogel sam pojesti.

Posledice črne roke so se takoj pokazale: nam so dali samo polovično množino putra ali sira.

Za Karlov god je Mici sama skuhala prave bele štruklje in žgance iz belega zdroba. To je bila slovesnost, primerna za "ledinški bob," ki smo ga doma na ta dan praznovali.

5.novembra 1945, ponedeljek

Kokelj Franc je dal gospe Povirk mašno knjižico, 4 rjuhe in dve srajci, ki jih je našel v Križah po napadu partizanov na begunce, ki so tam pustili vse in bežali, sedaj je pa ugotovil, da je njihovo. Šest mesecev je!

6.novembra 1945, torek

Od 8^h do 12^h sva izkopala s Cilko pri Weisskirchenu kakih 50 kg krompirja. Cene je dal zanj eno mesno konzervo, četrt kg kruha, 5 dkg slanine in malo margarine.

Včeraj se je izvršil uradni prevzem taborišča po *UNRRA*.

Hrana se je spet poslabšala.

7.novembra 1945, sreda

Janko je prinesel harmoniko; sedaj on, Jakob in Karel večkrat igrajo na njo.

8.novembra 1945, četrtek

Od 8^h do 12^h in od 2^h do 4^h sem delal namesto nekoga, ki mi je dal en kg kruha.

"Peklenska" ura se je po 54 dneh (7 tednov in 5 dneh) brez navijanja - ustavila. Sedaj ne gre več - tudi navita ne.

9.novembra 1945, petek

Dopoldne se je vrnil Mire po 10 dneh. Prišel je tudi Potočnik iz Pliberka.

Skoro vsak večer pridejo vsi Žirovci v našo barako. Najprej molimo rožni venec, potem pa igramo šah in druge igre. Tudi sodnik Levičar in Fric Natlačen sta naša vsakdanja gosta. Natlačen ima sicer mamo v Knittelfeldu, pa se je vseeno vpisal v taborišče. Ko mi molimo, sedi Levičar na kakem pogradu in molči.

Po molitvi navadno "bijemo rihtarja." Pri tem je Levičar glavni prejemnik: ko ima on svojo glavo v klobuku, se zberejo za njim vsi "kanoni." Tisti, ki ga udari, skoči naglo za druge in Janez, ki ne ugame pravega, mora držati še in še. "Moj duš, ta je bila pa huda," prizna včasih, vendar ne odneha.

Tudi plešemo včasih ob zvokih orglic, pokrovk, metle, glavnika in drugih "instrumentov." Harmonikarji so slabi.

10.novembra 1945, sobota

Ponoči je pobelil sneg; tudi podnevi še sneži.

Popoldne se je odpeljal Potočnik v Feldkirchen, Trčkov Tone pa v Celovec. On, Štrajt in drugi so prejeli pisma od doma. Začeli so premišljevat: bi se vrnil ali ne?

Zvečer ob pol 8^h so prišli trije mladeniči v sobo dr. Sekule Drljevića (bivšega črnogorskega narodnega poslanca) (v taborišču), ustrelili njega in ranili njegovo ženo.

Govore, da so v Gradcu nemiri.

Avtomobili drve iz Judenburga proti Weisskirchen.

Ob 10^h je 8 Angležev izvedlo preiskavo taborišča, ob 12^h pa kontrola.

11.novembra 1945, nedelja

Gospa Drljević je umrla v bolnišnici. Govori se, da je bil dr. Drljević med vojno upravnik nekega taborišča, kjer je grdo ravnal s taboriščniki, ki so se verjetno sedaj maščevali. Pravijo tudi, da je avstrijska policija našla v njegovi sobi večje množine zlata in cekinov.

Popoldne je pripovedoval o razmerah v Jugoslaviji J. Preželj, ki je pribežal z Gorenjske, ker je bil v nevarnosti za svoje življenje. Vsakemu odsvetuje povratek. Kljub takim vestem se bodo verjetno kmalu vrnili: Trčkov Tone, Štrajt, Peskov Janez in Andreuzzi.

12.novembra 1945, ponedeljek

Pripeljali so tovornjak repe: dobra, toda brez vrednosti. Mire je nekje kupil za 15 RM kosti. Masti imamo za en teden (za beljenje krompirja.) Mire je dobil za par čevljev 8 kg moke, 1 kg kruha, 10 dkg slanine.

13.novembra 1945, torek

Iz Hodiš je prišel Mežnarjev Lovro; žena Polda ga vabi domov.

Od 8^h do 10^h in od 2^h do 5^h sem delal v drvarnici skupaj s Hrvatom Domenićem iz Liska. On je bil naročnik za čevlje in se je dobro zapomnil naslov našega ata.

Brata Stanko in Janez sta sporočila, da sta živa. Kratka, a vesela novica, ki mi pove več kot dolgo pismo.

14.novembra 1945, sreda

Zvečer ob 7^h je bil prvi govor v taborišču; dr. Hanželič je govoril o vzgoji.

Popoldne se je vrnil Lovro na Hodiše, z njim pa tudi Podobnik Pavle.

Od 4^h do 6^h v kinu o cirkusu Kroll. Prvič zadovoljni.

15.novembra 1945, četrtek

Mici je naredila vzorec za čipke; z njega sem naredil 3 kopije. Tudi Cilka je začela kljekljati.

Popoldne od 4^h do 5^h in zvečer od 7^h do 8^h je nadaljeval dr. Hanželič svoje predavanje o vzgoji. Doma se je razvila o tem živahna debata: Mire je hvalil predavanja in versko vzgojo, Andrej in Rafael sta kritizirala.

16.novembra 1945, petek

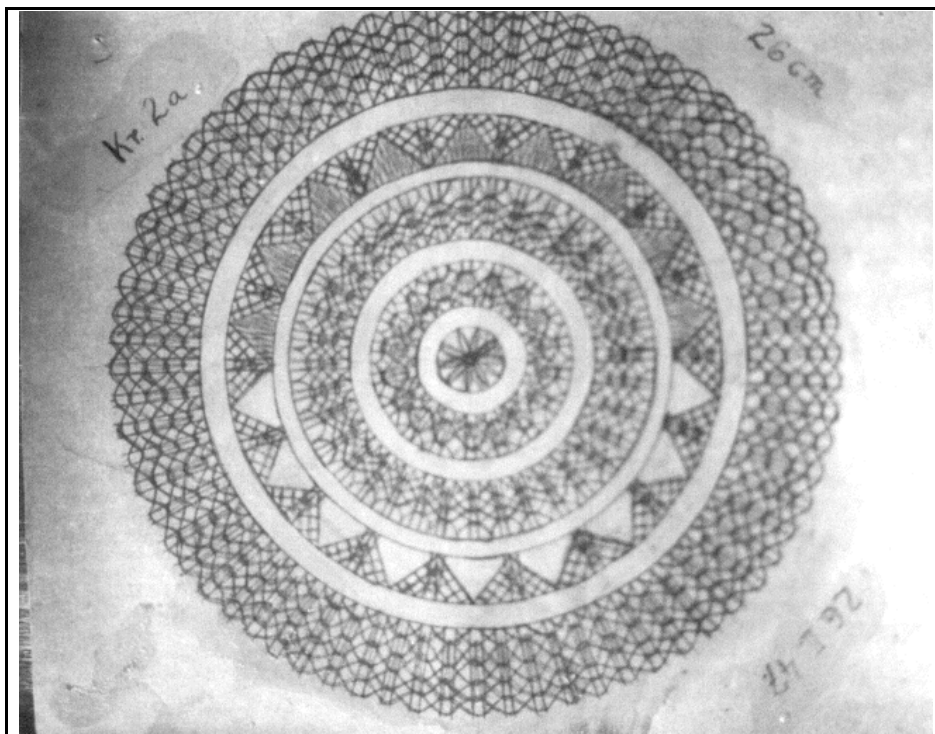
Dopoldne smo prejeli tobačne karte, popoldne

odeje: Cilka, Mici in jaz po dve, drugi po eno. To je prva dobava *UNRRA*-e.

Mire se je odpeljal v Feldkirchen. Predavanje ob 4^h in 7^h.

17.novembra 1945, sobota

Dopoldne sem nesel Mittoniju 25 kosov čipk za ovratnike in dobil 6 7 RM, 2.5 kg graha, 4 špule sukanca in bucike, da bo tudi Cilka mogla delati. Vsi zadovoljni. Ker sem spoznal, da Mici ne more sama prodajati čipk, niti ne voditi izdelave, sem sam prevzel skrb za vse to. (Kmalu smo zaposlili do 15 žensk in izdelke lahko

Tu je eden vzorc od mnogih, ki smo jih uporabljali pri izdelavi čipk v taborišču. Tega vzorca, in precej drugih, sem sam risal. Sestra Mici in žena Cilka sta bili prvi, ki sta začeli delati čipke v taborišču (15. Novembra 1945). Kmalu smo zaposlili do 15 žensk in izdelke lahko prodajali, do 1948. leta.

prodajali. Brat Jože mi je veliko pomagal z vzorci in njegovo formulo za izračunanje časa za izdelavo. To je uvedel med vojno kljub hudem odporu nemške uprave domače obrti.)

18.novembra 1945, nedelja

Dr. Hanželič je sinoči zaključil svoje predavanje.

Ob 7^h in 9^h pri maši, popoldne pa v gozd nad postajo ob Muri, kjer so naši posekali 800 m³ smrek za kurjavo. Videli smo 3 srne in zajca.

Zvečer od 8^h do 10^h v Murdorfu na prireditve ukrajinskih pesmi in plesov. Slana je pobelila kot sneg.

19.novembra 1945, ponedeljek

Popoldne se je vrnil domov Trčkov Tone - brez slovesa. Štrajt, Andrej, Janez, Gropa in Rafael mu bodo sledili. Ko sem videl, da se Janez obotavlja, češ: "bom še malo počakal", sem mu rekel: "Če misliš iti, pojdi danes, sicer boš tu samo težko živel in premišljeval." "No, pa grem!" je sklenil.

Od 8^h do pol 10^h je bil koncert v

dvorani. Iz Celovca je prišel dr. Suhadolc s pismom iz Ljubljane. Brat Stanko je v Ljubljani, Janko živ, Vlado dežura v kliniki, Ciril upravni svetnik na Zadrudni zvezi.

20.novembra 1945, torek

Pri Mittoniju sem dobil samo tri

V taborišču smo rabili les za vso kurjavo in kuhanje. Ves les je bilo treba nažagati in cepiti na roko. Mož, ki sedi v sliki, nosi lepo obleko, ker je mogoče, da ni drugo imel. Ko smo zapustili naše domove, smo vzeli samo najboljšo obleko, ker se je zelo malo dalo nositi seboj. Druge obleke smo dobili od taboriščne oblasti šele mnogo mesecev po našem prihodu. Nimam slike žaganja lesa v našem taborišču, torej uporabljam sliko iz drugega taborišča tistega časa v Belgiji. (Sliki je iz arhivov Immigration History Center, University of Minnesota.)

špule sukanca, za Mickin god; nič drugega ni bilo mogoče dobiti. Niti keksov se ne dobi več.

21.novembra 1945, sreda

Ob 10^h so se pripeljali iz Feldkirchna
Tomaž, Dora in Vinko Gantar.

Za 27.god Mici sem podaril eno
porcijo in paket prepečenca in jo razžalil
zaradi makaronov (prismojeni).

22.novembra 1945, četrtek

Za 31.god sem dal Cilki 3 špule
sukanca. Popoldne smo šli v kino. S
filmom *Trusca* je bil zadovoljen samo
Vinko.

23.novembra 1945, petek

Dopoldne žagal drva. Zjutraj smo
moral oddati vse index karte. Za Mireta
in Pavleta ne dobimo hrane. UNRRA
vodi strogo kontrolo.

24.novembra 1945, sobota

Dopoldne sem pripravljajl drva za
kuhinjo namesto Mireta, ki se je vrnil ob
10^h.

Ob 10^h je poročil g. R. Malavašič
Tomaža Pivka in Doro Jereb. Priči sta
bila Vinko Gantar in Franc Miklavčič.
Ohcet smo imeli v Karlovi sobi. Ob pol
3^h so trije odpotovali nazaj, mi pa
nadaljevali do večera, ko je prišel Roman.
Iz štaba ni bilo nikogar, ker so imeli obisk
dr. Basaja. Tomo nas je fotografiral,
Vinko mu je podaril sliko Judenburga, jaz pa
škaflo kandisetov. Tomo je dal meso za
šeškalco.

Od 8^h do 10^h so igrali "Begunko" v
naši sobi.

25.novembra 1945, nedelja

Zaradi mraza sem spal zelo slabo.
Ob 9^h pri maši.

Po vsej Avstriji se vrše državne

*Tomaž Pivk in Dora Jereb ob poroki v taboršču blizu
Judenburga, Avstrija, 24. novembra, 1945.*

volitve - zelo mirno.

Franc in Pavle sta dobila meso za
dodatek za delo; oba sta delila z nami 4mi
dober golaž.

Tomaž Pivk in Dora Jereb ob poroki v taborišču blizu Judenburga, Avstrija, s skupino žirovskih prijateljev in sorodnikov, 24. novembra, 1945. Sedeči v prvi vrsti, od leve: Mire Kolenc s harmoniko, Franc Miklavčič, Dora Jereb, Tomaž Pivk, Vinko Gantar ; v drugi vrsti, od leve: Vinko Kržišnik, Marija Lazar, Cilka Gantar, Anže Žakelj, Mici Erznožnik, Vinko (Cene) Kokelj, Marija (Mici) Žakelj, Peskov Janez, Franc Demšar; zadaj, od leve: Rafael Žakelj, Dr. France Kozin, Grogga z Dobračeve, Pavel Kokelj, Andrej Andreuzzi, Janko Demšar, Feliks Istenič, Karl Erznožnik .

26.novembra 1945, ponedeljek

Popoldne smo posekali v bližnjem gozdu suho smreko, ki je dala cca 2 - 3 m³ drv.

Mici se je peljala v Feldkirchen zaradi nekih stvari za Mireta in se bo vrnila jutri.

27.novembra 1945, torek

Od 165 poslancev je dobila *Österreichische Volkspartei* 84, Social demokratska 76 in komunisti samo 3. Nepričakovano velika zmaga katoličanov!

Zaradi prehlajenja v glavi in želodcu
- ležim.

28.novembra 1945, sreda

Dopoldne v ambulanti. Poljski zdravnik (menda dr. Strelnikov) mi je s škarjami izrezal polip na jeziku, kjer je rastel že mesece.

Dve špuli črnega sukanca sem prodal po 40 RM in kupil za to eno srajco.

29.novembra 1945, četrtek

Vilko Čeč, Strah in Pušelj ter drugi napadajo upravo, pa od njih ne pričakujem izboljšanja. Presebični!

30.novembra 1945, petek

Dopoldne pri zdravniku zaradi griže (pil sem mošt); dal mi je 9 tablet. Nič ne jem, vendar moram pogosto iti.

Jugoslovanski parlament je razglasil republiko in odslovil kralja Petra II.

DECEMBER 1945

1.decembra 1945, sobota

Ves dan v postelji zaradi bolezni.

Angleži so sprejeli volitve v Jugoslaviji kot izraz svobodne narodne volje in razglasitev republike kot naravno posledico razvoja. Naš položaj se zdi zelo brezupen. Jaz sem se že navadil na taka poročila, nekateri se pa kesajo, da so šli od

doma. Morda bi bilo res najbolje, čimprej se vrniti? Posebno za tiste, ki imajo doma družine.

Ob 6^h se je začela akademija v proslavo 1.decembra.

2.decembra 1945, nedelja

Ob 9^h pri maši, potem ves dan doma. Zvečer "Toti tester".

3.decembra 1945, ponedeljek

Sneg je pobelil zemljo. Jaz sem ves dan risal 35 cm velik prt. Dobili smo po 1 kg črnega kruha (vreden 30 RM) in po en par čevljev (500 RM).

4.decembra 1945, torek

Prodal sem 100 cigaret za 200 RM; Judje kupijo vse in plačajo dobro.

Izšel je zakon o zamenjavi Mark za Šilinge. Bojimo se, da bodo Marke slabo plačali. Vsakemu bodo dali ob zamenjavi samo za 150 RM novih šilingov, ostalo pa pozneje - morda.

5.decembra 1945, sreda

V Primožičevi delavnici sem naredil cca 4 litrsko kastrolo - Micki za Miklavža, v mestu pa kupil pol kg keksov za 2 RM in 1 kg za 40 RM. Meni je prinesel Miklavž dva paketa prepečenca in hudičev kreskek, Cilki pa keksov (¼ kg), hudičevo torto in srček. Mici je dobila tudi medvedka.

6.decembra 1945, četrtek

Miklavž je prinesel tudi novo upravo v kuhinjo z več kave in bel kruh. Pet mesecev so bile v kuhinji iste osebe, noben protest ni nič zalegel.

7.decembra 1945, petek

Janko se je peljal v Gradec na delo, pa se je vrnil zvečer, ker ni dela, ne jela in ne stanovanja.

Dopoldne sem spremil Feliksa na röntgensko preiskavo, popoldne pripravljaj drva. Na hitro sem moral pripraviti album s 5 vzorci čipk za razstavo v Celovcu. Mire je bolan zaradi novih zob.

Mici in Cilka sta naredili 8 parov nogavic za 8 kg kruha.

8.decembra 1945, sobota

Iz Žihpolja (Maria Rain) sta prišla Podobnik Pavle in Luznar Jože (Jerebov). Miklavčič in Vončina sta se vrnila iz Celovca. Janez Oblak starejši in mlajši in Lovro Možina so se vrnil domov. Povratek samo do 15. tega meseca možen!! Andrej je sprejel vodstvo skladišča drv. Zvečer ob pol 8^h drama "Teofil."

Novi kuharji so nam dali belega kruha in dobro kosilo, 26 gr putra in čaja, zvečer pa gost, dober močnik.

9.decembra 1945, nedelja

Popoldne v kinu *Violanta*, še dosti lep film o Tirolski.

Fric Natlačen se je šele sedaj vpisal v taborišče, ker je ostal zunaj brez dela in zato

brez kart.

10.decembra 1945, ponedeljek

Angleži so zjutraj ob pol 7^h obkolili taborišče in takoj začeli s preiskavo, ki je trajala do 11^h. Mi smo prišli čisto zadnji na vrsto. Avstrijski žandarji so vzeli Miretu kakih 20 metrov blaga in ga povabili na postajo. Pavle se je zelo razburil: "*Ich Bauer!*" je trdil. Pri Šentjoščanih so zaplenili 39 litrov žganja, 900 cigaret, mnogo kovin in orodja, aretirali 4 osebe: Tineta in Pavleta Malavašiča, Brožnika in Batka. Do 11^h zvečer so se vrnili trije. Mire čaka doma. Aretiranih je bilo tudi 5 Hrvatov, ki so imeli orožje.

12.decembra 1945, sreda

Popoldne sem se ostro sprl s Štrajtom, ki je trdil, da smo vsi podpirali partizane in da so bili vsi enaki. Odhod domov odlašajo. Zakaj? Trčkov Tone in drugi, ki so šli, ne pišejo nič, čeprav so obljubili.

13.decembra 1945, četrtek

Štrajt mi je včeraj očital, da sem se skrtil, ko je bilo treba iti v Ljubljano k Rupniku. Le kje sem bil tisto nedeljo? Dolgo sem premišljeval in končno ugotovil, da sem moral biti pri Andreju Kolencu, mesarju v Žireh, zaradi hranjenja mesa in slanine, ki jih bodo ljudje prinesli v Mlekarno. Prej je Andrej obljubil vse spraviti v ledenico, tedaj pa ni hotel prevzeti.

Fric Natlačen je postal naš stalni gost. Vsak dan pride igrat šah z Miretom.

Po mnogih letih sem tudi jaz igral z Levičarjem.

Sonce zahaja za cel dan za hribom.

Pravijo, da je škof Rožman rekel, da se bomo vrnili domov do Božiča prihodnje leto. Drugi verjamejo, jaz ne.

14.decembra 1945, petek

Naredil sem si copate - prve po več kot 13 letih. Tudi lesene cveke sem naredil sam, da sem pribil podplate. Bolje bi bilo, ko bi jih sešil, pa tako slabo vidim, da bi moral imeti dvojna očala.

15.decembra 1945, sobota

Včeraj in danes zamenjujejo Reichsmarke za Šilinge. Imam 455 RM; takoj sem prejel 150 Š, ostalo - morda - pozneje. Jožetovih 1,000 RM sem podelil na 6 oseb, ki same niso imele po 150 RM in so dobili takoj vse izplačano. Naša soba je oddala 8,925 RM. Levičar je imel dosti več, pa je tudi podelil med mnogo zaupnih nemaričev. Za neizplačani denar bomo dobili knjižice Poštne hranilnice.

Ta teden sem bil vsako jutro pri maši in vsak večer pri molitvi.

Prvič smo prejeli les od taborišča. Peč gori brez prestanka od 6^h do 10^h.

16.decembra 1945, nedelja

Ob 9^h pri maši, potem pa s Cilko, Mici in Milico v gozd po mah za jaslice. Za kosilo so skuhale žlikrofe.

Od 5^h do 10^h debata z Levičarjem o čednosti in nečednosti vere in družine. Zaradi žalitve žensk prepir z Mici in Cilko. (Levičar je vedno govoril o ženskah zaničevalno.) Končno mu je rekel Rafael: "Kdor hoče govoriti, naj gre drugam." In je šel.

Štrajt in drugi so odložili povratek domov, ko so dobili samo slaba poročila. Morda pomladi.

17.decembra 1945, ponedeljek

Levičar je spet prišel - kljub včerajšnjemu prepiru - in je ostal skoro ves dan pri nas. Le kaj ga vleče k nam? Mici in Cilka mu zamerita, ko trdi, da so vse ženske enake - vse na razpolago vsem. V mojih očeh je navadna propalica.

18.decembra 1945, torek

Popoldne sem sekal drva, kar me je zelo utrudilo. Že ob 7^h sem legel. Počutim se brez moči. Bolečine pod rebri.

Skoro vsak dan dobimo bel kruh (vsaj pol) - 200 gr.

19.decembra 1945, sreda

Vstal ob pol 10^h - slab. Jug je stopil ves sneg. Dekleta imajo duhovne vaje.

Obetajo, da bo dobil za Božič od UNRRA vsak en velik paket hrane in en plašč. Bomo videli!

20.decembra 1945, četrtek

Dopoldne pri zdravniku: nič

nevarnega! Namesto mene dela Mire, čeprav je tudi on bolan.

Dobili smo tobačne karte. Mire je pokadil že vse svoje cigarete in še mojih zadnjih 40 "Neretev" in 30 "Morav". 80 "Morav" sem pa prihranil za krojača, ki bo delal Mici bluzo.

21.decembra 1945, petek

Zvečer so mi povedali v pisarni, da sem bil danes in da bom jutri kontrolor v kuhinji in da je prejšnja uprava kuhinje pokradla 500 kg moke. Po večerji so mi dali pokusiti en krožnik močnika. Odličen! Ko bi vedno imeli takega! Med kuharji sta tudi Filipič Marjan, Lazar in Cof.

22.decembra 1945, sobota

Zjutraj prepir v kuhinji med kontrolorjem Strahom in kuharji. Jaz sem molčal. Dopoldne sem kahal krompir - doma. Splošno čiščenje.

Včeraj sem prodal pri Mittoniju 20 kosov čipk za 145 Š. Dobil sem tudi po eno kilo kruha in graha.

V kuhinji sem se zvalgal: tehtam 68 kg (150 lbs.) Škatlo kandisetov sem

zamenjal za 1.1 kg suhe slanine.

Sedaj čitam nemško povest *Paradis im Urwalde* (Fruh). Po novem letu bom začel brati angleške knjige.

23.decembra 1945, nedelja

Ob 7^h in 9^h pri maši. Dopoldne smo dobili od UNRRA po eno mesno in sirovo konzervo. Popoldne šli v gozd po božično drevesce. UNRRA je darovala vsem otrokom do 14.leta kruha, masla, marmelade in drugo.

24.decembra 1945, ponedeljek

Dopoldne smo delali jaslice.

Amerika, Anglija in Francija so priznali jugoslovansko republiko; toda mora

Nismo imeli pravih jaslic ob prvem Božiču v taborišču. Porabili smo to risbo in nekaj mahu iz bližnjega gozda. December 1945.

postati res demokratična.

Dobili smo po 1.20 kg belega kruha na osebo - za 3 dni; po 40 gr kave in po 75 gr sladkorja.

25.decembra 1945, torek, Božič

Ponoči dež, podnevi led. Med polnočnico in deveto mašo so spremljale petje violine.

Za kosilo juha z rezanci, meso in krompir. Dobro! Popoldne črni žganci s slanino. Težka hrana! Mi hodimo po hrano z enim loncem za vseh 18 ljudi in delimo doma.

26.decembra 1945, sreda

Pri maši ob 7^h in 9^h. Ob 5^h pete litanije. Ob 10^h je prišel Rupert, ki je popoldne zamudil vlak.

Zvečer pri igri "Učenjak". Igralci zelo slabi.

Za naše akademike smo darovali po 10 Š.

Mici je že nekaj dni jezna, nerazpoložena.

27.decembra 1945, četrtek

Rupert se je odpeljal ob 3^h, z njim pa tudi Mire.

Iz Ljubljane poročajo o procesu proti Mihajlovičevcem. Mnogo so jih obsodili na smrt z obešanjem ali z ustrelitvijo.

28.decembra 1945, petek

Ves dan sem se učil angleščino. Brez snega; dežuje.

Iz Trautschach je prišel nekdo, ki je povedal, da so vsi prejeli od UNRRA nove klobuke, plašče ali srajce; enako tudi po drugih taboriščih, samo mi nič.

29.decembra 1945, sobota

Anže Žakelj je vzel službo v kuhinji, kjer bo skrbel za drva. On je že osmi iz naše sobe, ki je stalno zaposlen.

Levičar ne pride več k nam, Natlačen je pa stalen gost.

Prvič sem kupil *The British Morning News*, ki ga izdaja britanska zasedbena oblast na Dunaju. Razumem polovico.

Minilo je prvega pol leta po prihodu v Judenburg.

30.decembra 1945, nedelja

Popoldne v kino *Meineid Bauer* - zelo lep film! Večerja ob pol 8^h.

31.decembra 1945, ponedeljek

Ponoči je sneg pobelil. Dopoldne smo dobili nove jedilne karte vsak posebe. Jože je prinesel iz Feldkirchna kekse, ki jih je sam spekel za Božič in novo leto v smetišnici; dobri so! Zvečer smo se zabavali z različnimi slovenskimi igrami; polnoč sva pričakala s Cilko doma. Novo leto so oznanile rakete.

Kot 24., smo šli tudi danes zvečer okoli barake in molili vse tri dele rožnega venca.

BEGUNCI OBČINE ŽIRI V VETRINJU, POMLADI 1945

(seznam je bil sestavljen pomladi 1945, razen kolone "Odšel" in "Kam", ki je bila spopoljena kasneje)

Št	Priimek in ime	Poklic	Kraj	Prišel	Odšel	Kam
1	Andreuzzi Andrej	čevljar	St. vas 61	13/5/45	25/2/46	Domov
2	Cankar Karel	pek	Selo 22	13/5/45	28/5/45	Vrnjen
3	Cankar Matija	mizar	Selo 22	13/5/45	28/5/45	Vrnjen
4	Demšar Albert	krojač	Dobračeva 76	13/5/45	28/5/45	Spittal
5	Demšar Franc	čevljar	Dobračeva 53	13/5/45	29/6/45	Judenburg Kanada
6	Demšar Ivan	ključavničar	St. vas 72	13/5/45	28/5/45	Vrnjen
7	Demšar Janko	zidar	Ledinca 5	?	24/4/48	Kanada
8	Erznožnik Karel	čevljar	Dobračeva 98	13/5/45	29/6/45	Judenburg Z.D.A
9	Erznožnik Marija	čipkarica	Dobračeva 98	13/5/45	29/6/46	Judenburg Z.D.A
10	Gantar Rupert	krojač	St. vas 69	13/5/45	20/5/45	Na delo
11	Gantar Cilka	šteparica	Nova vas 15	13/5/45	29/6/45	Judenburg Z.D.A
12	Istenič Feliks	čevljar	Nova vas 56	13/5/45	29/6/45	Judenburg Domov
13	Jereb Gregor	delavec	Dobračeva 23	13/5/45	29/6/45	Judenburg Domov
14	Jesenko Pavel	šofer	Nova vas	20/5/45	29/6/45	Celovec
15	Kavčič Anton	čevljar	Dobračeva 26	13/5/45	19/11/45	Domov
16	Kavčič Franc	usnjar	St. vas 4	13/5/45	19/11/45	Domov

Št	Priimek in ime	Poklic	Kraj	Prišel	Odšel	Kam
17	Kokelj Franc	posestnik	Goropeke 4	15/5/45	25/4/48	Kanada
18	Kokelj Pavel	posestnik	Nova vas 16	15/5/45	25/4/48	Kanada
19	Kokelj Vinko	posestnik	Goropeke 6	17/5/45	25/4/48	Kanada
20	Kolenc Mirko	mesar	Nova vas 15	13/5/45	25/4/48	Kanada
21	Košir Ivan	posestnik	Žiri 35	13/5/45	28/6/45	Spittal Z.D.A
22	Kristan Pavel	čevljar	Dobračeva 14	13/5/45	28/5/45	Vrnjen
23	Kržišnik Vinko	krojač	Selo 10	13/5/45	24/5/48	Kanada
24	Lazar Marija	čipkarica	Gore n. Idrijo	13/5/45	12/5/49	Argentina
25	Luznar Jože	čevljar	Dobračeva 5	13/5/45	12/5/49	Na delo
26	Miklavčič Franc	mizar	Selo 31	13/5/45	26/2/46	Domov
27	Možina Lovro	čevljar	Dobračeva 13	13/5/45	28/6/45	Spittal Domov
28	Mlakar Vinko	pek	Žiri 69	13/5/45	28/6/45	Spittal Domov
29	Oblak Ivan	čevljar	St. vas 45	13/5/45	28/5/45	Spittal Domov
30	Oblak Ivan ml	čevljar	St. vas 45	13/5/45	28/5/45	Spittal Domov
31	Podobnik Jakob	čevljar	St. vas 8	13/5/45	29/6/45	Judenburg Domov
32	Podobnik Pavel	čevljar	St. vas 8	13/5/45	10/4/46	Domov
33	Potočnik Ivan	posestnik	Dobračeva 8	13/5/45	28/6/45	Št. Vid Domov
34	Primožič Rudolf	čevljar	Škofja Loka	13/5/45	29/6/45	Judenburg Argentina
35	Primožič Marija	gospodinska pomočnica	Škofja Loka	13/5/45	29/6/45	Judenburg Argentina

Št	Priimek in ime	Poklic	Kraj	Prišel	Odšel	Kam
36	Primožič Irena	otrok (hčerka)	Škofja Loka	13/5/45	29/6/45	Judenburg Argentina
37	Primožič Ivan	sin	Škofja Loka	13/5/45	29/6/45	Judenburg Argentina
38	Seljak Ivan	posestnik	St. vas 10	13/5/45	28/5/45	Vrnjen
39	Seljak Slavka	gospodinska pomočnica	St. vas 10	13/5/45	28/5/45	Vrnjena
40	Stanovnik Franc	čevljar	Žiri 59	13/5/45	28/6/45	Spittal Argentina
41	Stanovnik Ivan	kovač	Žiri 59	13/5/45	28/6/45	Spittal Argentina
42	Vončina Ivan	čevljar	Dobračeva 100	13/5/45	29/6/45	Judenburg Domov
43	Vončina Jakob	posestnik	Brekovce	13/5/45	28/5/45	Vrnjen
44	Vončina Valentin	delavec	Žiri 37	13/5/45	28/5/45	Vrnjen
45	Tavčar Anica	gospodinska pomočnica	Trata 29	13/5/45	27/6/45	Spittal Argentina
46	Žakelj Anton	knjigovodja	St. vas 36	13/5/45	29/6/45	Judenburg Z.D.A
47	Žakelj Ivan	posestnik	Opale 14	13/5/45	29/6/45	Judenburg Domov
48	Žakelj Marija	čipkarica	St. vas 36	20/5/45	29/6/45	Judenburg Domov
49	Žakelj Rafael	usnjar	Dobračeva 69	20/5/45	29/6/45	Judenburg Domov
50	Žakelj Viktor	čevljar	Žiri 33	20/5/45	29/6/45	Judenburg Domov

Po 1 mesar, šofer, zidar, kovač, ključavničar, knjigovodja, in šteparica; po dva peka, delavca, in otroka; po trije krojači, čipkarice in gospodinske pomočnice; po štirje mizarji, 8 posestnikov, in 17 čevljarjev.

<http://bbhs96.dyndns.org/~zakeljdiary/>